

Ceník inzerce v roce 1997:

Základní sazba 32 Kč za 1 řádek

Inzerát s psychotherapeutickým obsahem 20 Kč za 1 řádek

Příjem inzerátů pro číslo 4/1997 do 11. 11. 1997

Inzeráty posílejte na adresu redakce na disketě.

Grafické zpracování je zdarma.

Victor J. Drapela

Přehled teorií osobnosti

Reprezentativní výběr třinácti nejvlivnějších teorií osobnosti v psychologii. Popisu a rozboru jednotlivých teorií jsou předřazeny stručné náčrty životní dráhy jejich autorů, protože vědecká teorie (zejména v psychologii) je vždy ovlivněna životními zkušenostmi a hodnotami svého tvůrce. Drapela se vyjadřuje jasně a jednoduše a nepoužívá zbytečně odborné výrazy tam, kde to není nutné. Respektuje však plně zvláštní terminologii v případech, kdy ji vytvořil sám autor příslušné teorie. Text je vhodně doplněn vysvětlujícími obrázky. Informace obsažené v knize profesora Drapely mohou být zajímavé i pro každého, kdo na své životní nebo profesionální dráze potřebuje porozumět mnoha často rozdílným výkladům lidského chování a dynamickým procesům, které působí v lidské osobnosti. **váz., 168 s., asi 155 Kč**

Elisabeth Lukasová

Logoterapie ve výchově

Zkušená psychoterapeutka Elisabeth Lukasová z pohledu logoterapie pojednává o problémech, cílech a postupech výchovného, osobního a rodinného poradenství. Na konkrétních příkladech ukazuje, jak problémy v mezilidském kontaktu, deprese, výchovné obtíže, úzkosti a sexuální problémy ustupují v té míře, v níž se člověku daří nacházet ve svém životě smysl a do uskutečňování tohoto smyslu zahrnout také rodinu. **brož., 192 s., asi 155 Kč**

Karel Kopřiva

Lidský vztah jako součást profese

Jak lépe chápat a rozvíjet lidský vztah ke klientům, jak se vyhnout rizikům a kde nacházet a obnovovat psychickou energii pro službu druhým. S úvodem dr. Jiřiny Šíkové. **brož., 160 s., asi 129 Kč**

Žádejte u svých knihkupců nebo na adrese nakladatelství Portál,
Klapkova 2, 182 00 Praha 8, tel./fax 02/ 689 1120, tel. 688 5216

Číslo 29 (3/1997)

8. ročník

KONFRONTACE,

časopis pro psychoterapii

Řídí Zbyněk Vybíral

Redakční rada:

Bohumila Baštecká, Věra Capponi, Dana Dobiášová, Zdeněk Rieger,
Antonín Šimek.

Okruh stálých spolupracovníků: doc. PhDr. M. Frýba, PhDr. Š. Gjuričová,
K. Hájek, K. Hlavatý, MUDr. V. Chvála, MUDr. I. Kunst. PhDr. J. Růžička,
doc. PhDr. J. Vymětal, prof. MUDr. I. Žucha.

Ročník 1997 sponzorovali: J. Dokoupilová, I. Fialová, Z. Rieger, L. Nykl,
E. Růžičková, I. Bartošková, J. Čierná, H. Fišerová, M. Jarolímek, D. Kocábová,
I. Kotátková, J. Tošner, B. Zídková, J. Zvoníček a Atelier satiterapie.

Uzávěrka 29. čísla 26. srpna 1997.

Sazba a tisk ALDIS, a.s., Hradec Králové.

Předplatné na rok 1997 140 Kč (do SR 212 Kč).

**Do konce r. 1997 si lze předplatit ročník 1998 zvýhodněně:
ve stejné výši: 140 Kč/212 Kč!**

Podávání novinových zásilek povoleno ObSP Pardubice č.j. 2755/92-PP/1
ze 7.9.1992.

Adresa redakce: Z. Vybíral, Tomkova 139, 50002 Hradec Králové

Příspěvky přijímáme výhradně na disketě (diskety vracíme).

© Obálka: Radoslav Pavlíček

ISSN 0862-8971

Obsah

Editorial

Fotografická zpráva z Říma (s telegrafickým textem)

Klasikové oboru

J. L. Moreno - Psychodrama a sociodrama
„Kratochvílovská“ anketa (Machů, Rieger, Baštecká, Plaňava, Hrůzová,
Novák, Šimek, Kratochvíl, Pečená)
S. Kratochvíl - Ukázky ze „Základů psychoterapie“

Terapie

I. Kunst - Úskalí antirobotizace
J. Šíkl - Závislosti a osobnost
M. Němcová - Využití psychodramatické metody v satiterapii

Diskuse

I. Úlehla - Integrace předpokládá integrování
V. Strnad - Několik poznámek o psychoterapii v jazyce

Fejetony

I. Kunst - Den, kdy ještě skutečně vzlétnou motýli
I. Kunst - Devět miliard božích jmen

Recenze

Z. Rieger - Milé/í čtenářky/ři, vážení/é kolegové/yně
Z. Vybíral - Problémy s náhledem morálního vývoje

ad) Pod čarou (v minulém čísle), Z dopisů

Inzerce

Příloha

J. Kožnar - Dopis z Prahy aneb kaleidoskop vzpomínek, věnovaný
Stanislavu Kratochvílovi

Uprostřed čísla

Kapesní slovník základních psychoterapeutických směrů současnosti
- od A do Z (1. část)

Do tohoto čísla je vložen Ediční plán nakladatelství KONFRONTACE
na období září 1997 - prosinec 1998

Editorial

Dvacáté deváté Konfrontace jsou věnovány profesoru Stanislavu Kratochvílovi k narozeninám. Je samozřejmé, že nejsou jen oslavné nebo adorující, ale opět konfrontující. I k počtě oslavencově zahajuje v tomto čísle Kapesní slovník základních psychoterapeutických směrů současnosti, který bude pokračovat i v číslech příštích - zařazen vždy uprostřed tak, aby se eventuálně dal z čísla vyjmout a použit jako samostatný studijní separát. Celkem by ve slovníku mělo být uvedeno okolo 50 hesel, zatím explicitně ohlašujeme, to jest vyjmenováváme 45 - z nich prvních devět čtenář najde již v tomto čísle. Podklady k dalším heslům shromažďujeme v redakci.

V tomto čísle také nacházíte Ediční plán nakladatelství Konfrontace na období září 1997 - prosinec 1998. Budu rád, když nebudete váhat s objednávkou jednotlivých titulů, event. vytvoříte-li tlak na svého knihkupce, aby vám knihu objednal (přes distribuční firmu MATA - adresu bude vědět - nebo přímo u nás v nakladatelství).

Za všechny odezvy (a podněty) k časopisu i vydávaným knihám předem děkuji. Jsou důkazem, že práce redakce a redakční rady není monologická, ale že přispívá k dialogu, informování, diskutování a promyšlení věcí tak závažných, jako je například naše integrování do psychoterapeutické Evropy.

Pro číslo příští (ve kterém najdete m.j. obsah celé první třicítky Konfrontací, další hesla Kapesního slovníku, dlouhý rozhovor s MUDr. Janem Špitzem a j.) má Bohumila Baštecká nápad moravský, (záplavový, obětí, solidární) - který by se nejen vrátil k letošnímu červenci. Svou reflexi k tomu, co se stalo (a co se děje nově), o nových po-povodňových kolejích, které náhle někam vedou, i o starých kolejích, které nevedou nikam - můžete napsat a poslat přímo do redakce.

Mimoходом: tématem osmého kongresu Evropské asociace pro psychoterapii v Paříži v příštím roce bude „Sociální a politická dimenze psychoterapie“. Napadá nás k tomuto tématu něco v ČR a SR?

(konec srpna 1997 - zvl.)

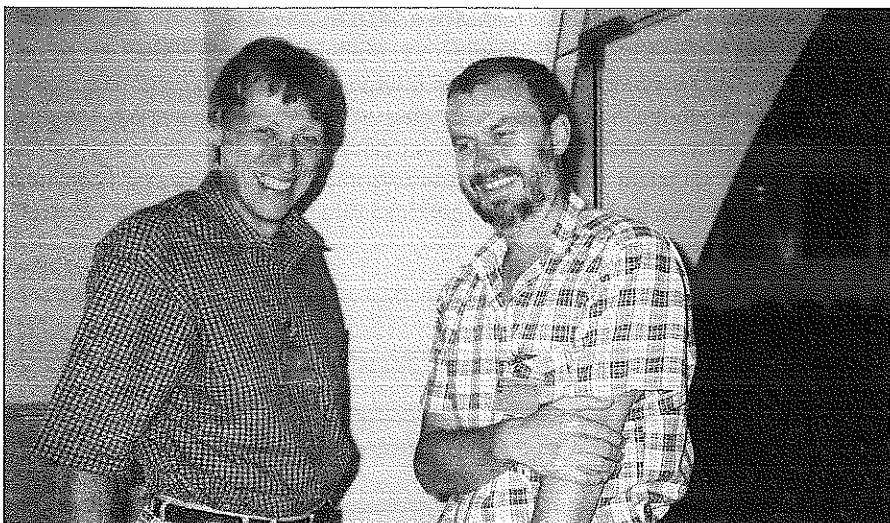
Fotografická zpráva z Říma

(s telegrafickým textem)

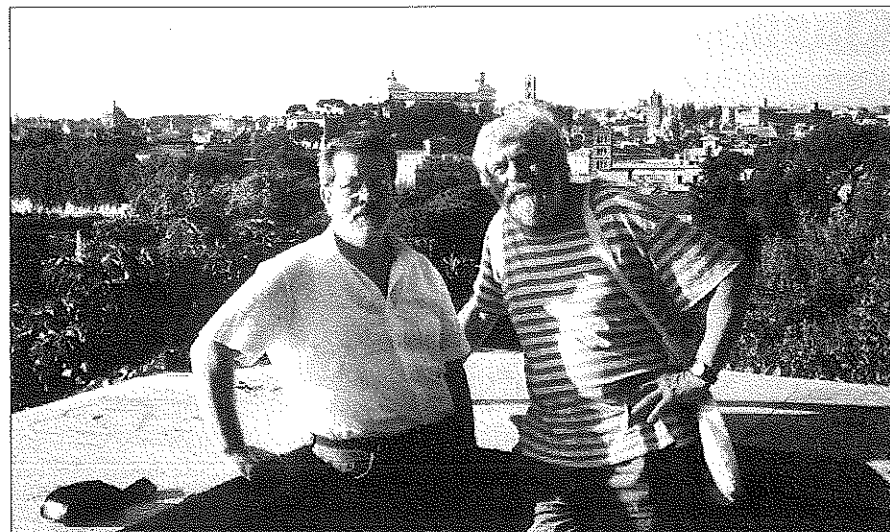

K FOTU 1: To hlavní, k čemu došlo na římské konferenci a VII. "valném shromáždění" Evropské asociace pro psychoterapii ve dnech 25. až 29. června, bylo schválení Evropského certifikátu pro psychoterapii. Jeho znění vyjde v příštím čísle, tam také najdete více informací o EAP.

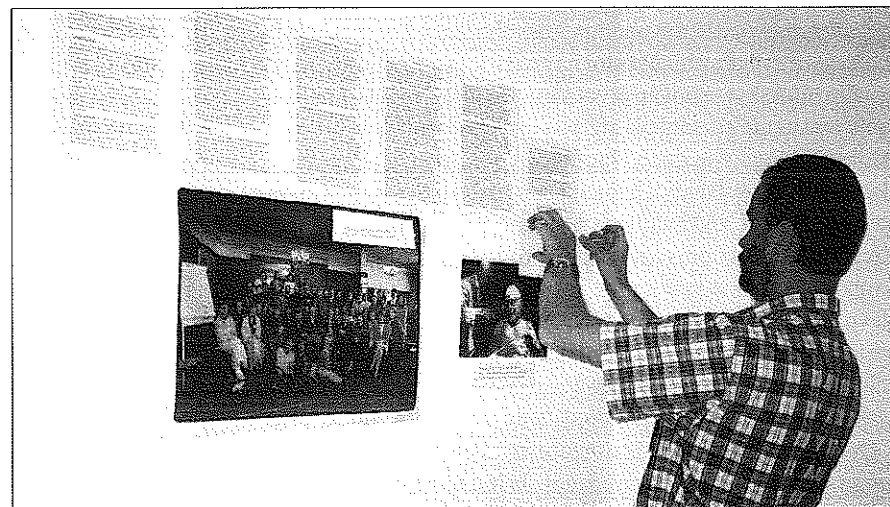
Na fotografii - po schválení certifikátu část momentálních reprezentantů psychoterapeutické Evropy v Římě: ve středu sedící (s kravatou) Riccardo Zerbetto, který byl prezidentem EAP od června 1996 do června 1997 (nyní viceprezident), za ním současný prezident EAP, Francouz Michel Meignant (poslední sedící). Stojící druhý muž zleva: Rakušan Alfred Pritz, již několik let generální tajemník EAP, ze stojících vzadu - výrazný David Boadella.

K FOTU 2: Delegát za Norsko v EAP (vlevo) Daan C. van Baalen. V Konfrontacích č. 2/1996 vyšla jeho pražská přednáška o gestaltu.

K FOTU 3: Řím si nešlo nevychutnat procházkami. Vedle Antonína Šimka (vpravo) náš římský hostitel Salvo. Zprvu neuměl ani slovo anglicky, natož česky, ale díky tvrdošijně pomalé angličtině Tondy Šimka se po několika dnech rozmluvil. - Se mnou to měl jednodušší: mluvil jsem s ním italsky. (Evidentně nebral na vědomí, že italsky neumím zase já ani slovo, stačilo pochytávat ta jeho a opakovat je s italskou intonací - k čemu je nám konečonců trénink psychoterapeutů? -, Salvo většinou spokojeně přikyvoval a chvilil mě za výtečnou výslovnost a melodii.)

K FOTU 4: Z přípravy posteru o situaci na české psychoterapeutické scéně. Naše poděkování za obdivuhodně rychlý a precizní překlad textu do angličtiny patří Mirku Frýbovi. V příštím čísle - v rubrice "Evropa" - opět na shledanou.

Fotografie: Antonín Šimek, text: Zbyněk Vybíral

Klasikové oboru

J. L. Moreno :

Psychodrama a sociodrama

Překlad kapitoly z knihy *Who Shall Survive? – Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy, and Sociodrama* (1st Edition 1934; Student Edition 1993, ASGPP, McLean, VA 1993; 325 s., s. 53–61) je věnován 75. výročí konstituování psychodramatu Jacobem Levi Morenem.

© Czech translation 1996 – Marcela Němcová. Translated with the permission of J. D. Moreno & Z. T. Moreno.

Drama je slovo řeckého původu, které znamená jednání nebo provedení. Psychodrama může být tedy definováno jako vědecká metoda explorace „pravdy“ dramatickými prostředky. Zabývá se interpersonálními vztahy a privátními světy.

Psychodramatická metoda používá hlavně pět nástrojů: jeviště, subjekt neboli aktér, direktor, štáb terapeutických pomocníků neboli pomocná ega a publikum:¹⁾

Prvním nástrojem je jeviště. Proč jeviště? To poskytuje protagonistovi životní prostor, který je multidimensionální a maximálně flexibilní. Životní prostor v realitě je často zužující a omezující, snadno pozbývající vyváženosti. Na jevišti může protagonista díky jevištní metodice znovu nalézt svobodu — osvobození od nesnesitelného stresu a osvobození pro prožívání a vyjadřování. Prostor na jevišti je rozšířením života nad rámec reality natolik, že na něm může být testován život sám. Realita a fantazie nejsou v konfliktu, ale jsou obě funkcemi uvnitř rozsáhlejší sféry — psychodramatického světa objektů, osob a událostí. Podle této logiky je duch Hamletova otce právě tak reálný a schopný existence jako Hamlet samotný. Bludy a halucinace se stávají bytostmi z masa a krve — jsou ztělesněny na jevišti — a získávají rovnocenné postavení jako normální sensorické vjemy. Architektonická úprava jeviště je provedena s důrazem na operacionální požadavky. Kruhové formy a stupně jeviště, stupně aspirace, zdůrazňující vertikální dimenzi, stimulují úlevu od napětí a dovolují pohyblivost a flexibilitu jednání. Pokud je to nezbytné, může být místo psychodramatu vymezeno kdekoli, kde jsou subjekty přítomny, například na bitevním poli, ve školní třídě nebo v soukromém domě. Úplné vyřešení hlubokých duševních konfliktů však vyžaduje objektivní prostředí, tedy psychodramatické divadlo.

Druhým nástrojem je protagonista. Ten je vyzván, aby byl na pódiu sám sebou a vypočetil svůj soukromý život. Je mu řečeno, aby byl sám sebou, nikoliv hercem, neboť jako herec by byl nucen obětovat svoji vlastní privátní osobu roli, vloženou na něho autorem hry. Jakmile je protagonista rozehřát pro úlohu, je pro něj poměrně snadné vyjádřit jednáním svůj každodenní život, neboť nikdo není lepším znalcem jeho samotného než on sám. Má hrát volně, tak jak se vynořují události v jeho mysli, proto mu má být dána

svoboda vyjadřování, spontaneita. Kromě spontaneity je důležitý i proces dramatického provedení. Verbální rovina je transcendována a zahrnována do roviny jednání. Je několik forem dramatického provedení, předstírání bytí v roli, znovuprovedení nebo přehrávání minulé scény, prožívání aktuálně naléhavého problému, ztvárnění života na jevišti nebo testování sebe sama pro budoucí život. Dále přichází v úvahu princip zaangažování. Byli jsme vychováni ve víře, že v testové stejně jako v terapeutické situaci je pro protagonistu nejvýhodnější věcí minimum zaangažování s ostatními osobami a objekty. V psychodramatické situaci mají místo všechny stupně angažovanosti, od minima k maximu. K tomu se připojuje princip realizace. Protagonistovi je umožněno nejen setkání s částmi sebe sama, ale i s ostatními osobami, které jsou účastníky jeho duševních konfliktů. Tyto osoby mohou být reálné nebo iluzorní. Test reality, kterým je v jiných metodách pouhé slovo, je zde aktuálně prováděn přímo na jevišti. Proces rozehřívání protagonisty pro účely psychodramatického vypočetování je stimulován množstvím technik, zde zmiňujeme pouze několik z nich: sebereprezentace, monolog, projekce, interpulace odporu, výměna rolí, dvojník, zrcadlové techniky, pomocný svět, realizace a psychochemické techniky. Účelem těchto svými vlastními interpretacemi doplňovat reakce, které získává od informátorů z publika, od manžela, rodičů, dětí, přátel nebo sousedů.

Čtvrtým nástrojem je štáb koterapeutů a pomocných ego. Tato pomocná ega nebo koterapeuti mají dvojí význam. Jsou „prodlouženou rukou“ direktora, výzkumníky a průvodci, ale jsou také „prodlouženou rukou“ protagonisty, znázorňující aktuální nebo imaginovanou osobu jeho životního dramatu. Funkce pomocného ego je trojí: funkce herce, znázorňujícího role, které jsou požadovány světem protagonisty, funkce poradce, provázejícího protagonistu, a funkce sociálního výzkumníka.

Pátým nástrojem je publikum. Publikum samo o sobě má dvojí účel. Může poskytovat pomoc protagonistovi anebo může naopak protagonistu na jevišti požádat o pomoc; tehdy se publikum stává samo problémem. Při pomáhání protagonistovi je publikum rezonancí veřejného mínění. Reakce a komentáře publika jsou právě tak nepřipravené jako ty protagonistovy, mohou variovat od smíchu až k mohutnému protestu. Čím je protagonista izolovanější, například proto, že jeho drama na jevišti je vypočetbením bludů a halucinací, tím důležitějším se stává přítomnost publika, které je ochotné akceptovat ho a porozumět mu. Když pomáhá publiku protagonista, publikum se tak stává protagonistou, situace se obrací. Publikum vidí sebe samo, to znamená, že jeden z jeho kolektivních syndromů je ztvárňován na jevišti.²⁾

V každé diskusi o psychodramatu by měla být vzata v úvahu důležitost dynamiky, s níž operuje. V první fázi psychodramatického procesu se direktor může setkat u protagonisty s nějakým odporem. Ve většině případů je odpor proti psychodramatizaci malý nebo žádný. Jakmile protagonista pochopí, do jaké míry je dramtizace výsledkem jeho vlastního přičinění, začne být kooperativní. Zápas mezi direktorem a protagonistou je v psychodramatické situaci neobyčejně skutečný, na dálku mají ohodnotit jeden druhého jako bojovníky, tváří v tvář v situaci značného stresu a výzvy. Každý z nich musí vytažit trumfy svojí spontaneity a vychytralosti. Pozitivní faktory, které utvářejí vztah a interakci v každodenním životě, jsou skutečné jako spontaneita, produktivita, rozehřívání, tele proces a proces rolí.

Psychodramatik poté, co udělal tolik povyku, aby protagonistu nastartoval, stáhne se ze scény, často se v ní neangažuje, někdy v ní dokonce není ani přítomen. Z hlediska protagonisty je direktor, coby předmět přenosu, vytlačen ze situace. Ústup direktora dává protagonistovi pocit, že je vítězem. Vlastně to není nic jiného, než předběžné rozehrání před velkým zápasem. Protagonistovi přináší uspokojení to, že do situace vstupují další osoby, osoby, které jsou mu bližší, jako jeho bludy a halucinace. Zná je mnohem lépe než toho cizince, direktora. Čím zřetelnějšími se stávají, tím více protagonista zapomíná na direktora, který ostatně chce být alespoň pro tuto chvíli zapomenut. Dynamika tohoto zapomínání může být vysvětlena jednoduše. Nejenže direktor opustí pole působnosti, do nějž vstupují pomocná ega, ale navíc mezi nimi a protagonistou začíná působit tele proces, v němž jsou přenos a empatie oddělovány. V případě dramatizace se stává zřejmým, že přenos není nic jiného než patologická část univerzálního faktoru, tele procesu, působícího při utváření a vyvažování všech interpersonálních vztahů. Jakmile přijme protagonista účast v dramatizaci a rozehrává se pro postavy a bytosti svého vlastního soukromého života, dosahuje obrovského uspokojení, které ho vede daleko za cokoli, co dosud prožil. Do obrazů svých vjemů otce, matky, manželky, dětí, i do určitých představ, jimiž v něm žily cizí existence, bludy a halucinace všech druhů, investoval totiž tolik ze své vlastní omezené energie, že to vedlo ke ztrátě značné části jeho spontaneity, produktivity a vlastní síly. To všechno odnímalo jeho bohatství natolik, že se stal ubohým, slabým a nemocným. Psychodrama mu vrací zpět všechny investice vložené do cizích, vnějších dobrodružství jeho mysli. Začne přijímat svého otce, matku, milence, bludy a halucinace jako svoje vlastní a energie, které do nich investoval, mu vracejí skutečný život skrze roli jeho otce nebo zaměstnavatele, přátel nebo nepřátel. Prostřednictvím výměny rolí s nimi se o nich dovídá skutečnosti, které mu v dosavadním životě nebyly přístupny. Když se může stát osobami, které halucinuje, nejenže ony ztrácejí svoji sílu a magickou moc nad ním, ale on získává jejich sílu pro sebe. Jeho vlastní osoba má příležitost nalézt a reorganizovat samu sebe, poskládat dohromady elementy, které mohly být dosud drženy odděleně zákeřnými silami, dokáže je integrovat a dosáhnout tím pocitu síly a úlevy, tedy „katarze integrací“ (odlišné od katarze abreakcí). Mohlo by to být řečeno také tak, že psychodrama umožňuje protagonistovi nové a extenzivnější prožívání reality, tedy „surplus“ reality, což je zisk, který alespoň částečně ospravedlňuje oběť, již přinesl tím, že se propracovával psychodramatickým procesem.

K další fázi dochází v psychodramatu tehdy, když se publikum zapojí do dramatizace. Direktor zmizel ze scény na konci první fáze. Nyní mizí samo předvádění a s ním pomocná ega, dobří pomocníci a ochránci, kteří protagonistovi tolik pomáhali v získávání nového pocitu síly a prozření. Protagonista se nyní rozchází ve svých reakcích, na jedné straně lituje, že je vše pryč, na druhé straně se cítí podveden a rozzloben, že přinesl oběť, jejíž ospravedlnění mu není zcela zřejmé. Dynamicky si začíná uvědomovat přítomnost publika. Na počátku sezení si ho uvědomoval zlostně anebo šťastně. Při rozehrávání na jeho existenci zapomínal, ale nyní ho vidí znovu, každého jednotlivě, cizí osoby i přátele. Jeho pocity studu a viny dosahují svého vrcholu. Avšak když byl rozehráván pro předvádění, publikum bylo rozehráváno také. Když on dospěl ke konci, publikum teprve začínalo. Komplex tele-

empatie—přenos podstupuje třetí přeskupení sil, přemísťuje se z jeviště do publika, iniciuje v něm intenzivní vztahy. Jak ze skupiny začínají vystupovat cizí osoby a sdělují své citění jako něco, co se naučili z vlastní dramatizace, získává protagonista katarzi v novém smyslu, totiž skupinovou katarzi; *dal jim lásku a nyní dávají lásku oni jemu*. Ať už je nyní jeho psyché jakákoliv, byla původně utvářena skupinou; psychodramatickými prostředky se vrací do skupiny a členové publika nyní sdílejí svoje prožitky s protagonistou tak, jak on sdílel svoje s nimi.

Popis by nebyl úplný, kdybychom krátce nezmínili roli, kterou hraje direktor a pomocná ega pro rozehrávání sezení. Teoretickým principem psychodramatu je, že direktor jedná přímo na úrovni protagonistovy spontaneity — rozdíl v tom, zda je někým označována protagonistova spontaneita jako „nevědomí“, je samozřejmě malý — to znamená, že protagonista aktuálně vstupuje do oblastí objektů a osob, jakkoliv zmatených a zlomkovitých, k nimž se vztahuje jeho spontánní energie. Direktor se jako analytik nespokojuje s tím, že protagonistu pozoruje a jeho symbolické chování překládá do srozumitelného, vědeckého jazyka; vstupuje jako zúčastněný činitel, vyzbrojený mnoha hypotetickými vhledy jako možnými, do spontánního jednání protagonisty, promlouvá k němu spontánním jazykem znaků a gest, slovy a jednáním, které byly vyvinuty samotným protagonistou. Požadavkem psychodramatu není teatrálnost prostředí, která je mu často chybně přisuzována; je prováděno in situ — což znamená kdekoli, kde se nachází protagonista. Podle psychodramatické teorie není značná část psyché řízena jazykem, není infiltrována obvyklými, významovými symboly jazyka. Proto tělesný kontakt s protagonisty, pokud je možné ho dosáhnout laskavým pohazením, objetím, podáním ruky, sdílením v tiché aktivitě, jezením, procházkou nebo jinou činností, je důležitým předpokladem samotné psychodramatické práce. Tělesný kontakt, na tělo vztážená terapie a tělesný trénink mohou pokračovat v psychodramatické situaci. Propracovaný systém předložených technik dramatizace byl vyvinut prostředky, jimiž direktor a jeho pomocná ega vstupují do světa protagonisty, osídluje ho bytostmi jemu obzvláště známými, avšak s tou výhodou, že nejsou iluzorní, ale zpola imaginární, zpola skutečné. Tak jako ho někdy dobří a zlí duchové šokují a rozrušují a jindy ho překvapují a utěšují. Nalézá sám sebe, jakoby polapeného, v téměř skutečném světě. *Vidí se, jak jedná, slyší se, jak mluví, ale jeho jednání a myšlenky, jeho citění a vnímání nepřicházejí od něj, přicházejí, dosti podivuhodně, od jiné osoby, psychodramatika a od ostatních osob, pomocných ego, dvojníků a zrcadel jeho mysli.*

Sociodrama bylo definováno jako hlubinná metoda exploračního jednání, zabývající se meziskupinovými vztahy a kolektivními ideologiemi.

Postup vývoje sociodramatu se v mnoha směrech liší od postupu, který jsem popsal v případě psychodramatu. V psychodramatickém sezení je pozornost direktora a jeho štábu zaměřena na jednotlivce a jeho privátní problémy. Jak jsou tyto před skupinou odkrývány, diváci jsou psychodramatickými ději ovlivňováni proporcionálně k afinitám, existujícím mezi jejich vlastním kontextem rolí a rolovým kontextem protagonisty. Dokonce tak zvaný skupinový přístup v psychodramatu je v hlubším slova smyslu centrován na jednotlivce. Publikum je organizováno v závislosti na mentálním syndromu, který je

společný všem zúčastněným jednotlivcům a záměrem direktora je zasáhnout každého jednotlivce v jeho vlastní sféře, separovaně od ostatních. Direktor využívá skupinový přístup pouze k tomu, aby zasáhl více než jednoho jednotlivce v jednom a tomtéž sezení. Skupinový přístup v psychodramatu se zabývá skupinou *privátních* jednotlivců, což v jistém smyslu činí skupinu samu o sobě privátní. Pečlivé plánování a organizování publika je nezbytné, protože není na první pohled zřejmé, kteří jednotlivci trpí stejným mentálním syndromem a mohou tudíž sdílet stejnou terapeutickou situaci.

V sociodramatu je skutečným protagonistou *skupina*. Ta není limitována specifickým počtem jednotlivců, může být složená z jakéhokoliv počtu osob, žijících kdekoli anebo přinejmenším sdílejících stejnou kulturu. Sociodrama je založeno na nevyřčeném předpokladu, že skupina tvořená publikem je vždy již organizována sociálními a kulturními rolemi, které jsou všechny do určité míry dané kulturou. Není proto podstatné, z jakých jednotlivců je skupina složená, anebo jak velký je její počet. Je to skupina jako celek, která má zpracovávat na jevišti svůj problém, protože skupina v sociodramatu odpovídá jednotlivci v psychodramatu. Aby se stalo sociodrama účinným, musel být zvládnut obtížný úkol vyvinutí hlubinných metod explorační jednání, jejichž pracovními nástroji jsou reprezentativní typy dané kultury a nikoliv privátní jednotlivci. Katarze v sociodramatu se liší od katarze v psychodramatu. Psychodramatický přístup se principiálně zabývá osobními problémy a směřuje k osobní katarzi; sociodramatický přístup se zabývá sociálními problémy a směřuje k sociální katarzi.

Koncept, na němž je založen tento přístup, připouští, že *člověk je hráč rolí*, což znamená, že každý jedinec je charakterizován určitým řetězcem rolí, které dominují jeho chování a že každá kultura je charakterizována určitým souborem rolí, které jsou s různou mírou úspěchu vkládány na její členy.³⁾

Problémem je, jak zviditelnit kulturní řád dramatickými metodami. I kdyby bylo dosaženo pozorování a analýzou úplné informovanosti, ukázalo by se, že pozorování a analýza nejsou adekvátními prostředky k explorování rafinovanějších aspektů interkulturních vztahů a že hloubkové metody explorační jednání jsou nezbytné. Navíc byla prokázána nesporná hodnota hlubinných metod jednání a jejich nenahraditelnost, neboť mohou v rámci sociodramatu jak *explorovat, tak zároveň léčit* konflikty, které vyvstaly mezi dvěma separátními kulturními řády a sice v tutéž dobu a tím samým jednáním, dosahující změny postoje členů jedné kultury k členům kultury druhé. Navíc je možné takto zasáhnout větší skupinu lidí a použitím rádia nebo televize ovlivnit miliony lokálních skupin a oblastí, mezi nimiž jsou přítomny interkulturní konflikty a latentní anebo již otevřené fáze boje. Potenciality dramatického výzkumu a výzkumu rolí pro získání klíčů k metodám, kterými mohou být ovlivňovány postoje a veřejné mínění, nejsou dosud poznány a vysvětleny.

1 Jacob Levi Moreno používal ve svých prvních pracích o psychodramatu pro zde uvedené termíny subjekt nebo aktér též označení pojmem pacient (viz např. *Psychodrama Vol. I, 1946, Psychodrama Vol. II, 1959*). V pozdějších pracích vymezil pro toto označení pojem protagonist (viz např. *Psychodrama Vol. III, 1969*), kterého se dodnes přidržuje i Zerka Toeman Morenová (viz např. *Psychodramatic Rules, Techniques, and Adjunctive Methods, 1982*). V dalším textu proto používáme pro Morenovo označení subjekt případně aktér jednotně pojmu protagonist. Podobným vývojem prošlo i označení terapeutický pomocník, které bylo

později nahrazeno termínem koterapeut, jenž je zdomácněn i v české literatuře; v textu je tedy používán tento termín. (pozn. překl.)

2 Tento princip je rozpracován v satidramatu, jež navíc umožňuje všimnout si (*sati*) problémů publika v širším rámci kulturního a kosmického řádu — viz M. Fryba a Z.T. Morenová: *Kosmosdrama und Sati-Meditation*, Psychodramakreis Bern, 1979. (pozn. překl.)

3 Sociodrama je tedy dramatickou explorační problémů, které se vyskytují ve vztazích osob určitého společenství či kultury, a to bez ohledu na jejich privátní problémy. Jde-li tedy o dramatickou explorační například rolí matky a dcery, lékaře a pacienta, nadřazeného a podřazeného z hlediska vzájemných očekávání v těchto rolích, které jsou těmito vztahy implikovány, jde o sociodrama. Sociodrama pomáhá nalézat a modelovat nevhodnější odpovědi na různé situace, které se v rolích vztazích vyskytují. Proto se v případě sociodramatu užívá též termínu hraní role. Oproti tomu v psychodramatu jde o explorační různých rolí a jejich problémové zvládnutí jedné a téže osoby — protagonisty. (pozn. překl.)

Zveme vás do jižních Čech do centra Nadace pro osobní rozvoj a zdraví na tyto akce:

SUFI ZIKR (24. - 26. 10. 1997)

Víkend s učitelem mystické sufijské cesty Shams-ud-dinem z NSR. Na programu budou cvičení k vnímání a otevření vnitřního světa, mantrická cvičení, tělesná bioenergetická cvičení, tichá a hlasitá meditace, práce s dechem a čakrami, vnitřní očištění. Smyslem této práce je vnitřně se vyprázdnit, a tak vnímat jemněhmotná centra. Vložené 700 Kč, studenti 550 Kč.

MEDITACE A MASÁŽE (13. - 16. 11. 1997)

Pod vedením ing. Evy Trnkové, která se tři roky v USA učila různým masážím, si vyzkoušíme masáž celého těla a ve zbylém čase budeme zažívat s PhDr. Lídou Chrástánskou dynamické, tiché i taneční meditace, a tak uvolňovat mysl i tělo. Vložené 1 100 Kč, studenti 750 Kč.

Tajemství dvou partnerů (18. - 23. 11. 1997)

S dr. Janou Heffermanovou kurz na téma stejnojmenné knihy, setkání s vnitřním partnerem, který je nám rádcem, průvodcem i protihráčem v životě a je částí našeho fyzického i psychického vybavení. Prakticky vyzkoušíme metody obsažené v knize, zejména snové drama. Vložené 1 450 Kč, studenti 1 150 Kč.

POSVÁTNY ČAS - POSVÁTNE MÍSTO (5. - 7. 12. 1997)

Tibetské mísy, meditace a povídání s Vlastou Markem a tance univerzálního míru s PhDr. Lídou Chrástánskou. Vložené 650 Kč, studenti 520 Kč.

Ve vloženém je vegetariánská strava a ubytování ve vlastním spacáku. Další informace: Lída Chrástánská, K. Chocholy 4, 370 05 Č. Budějovice, tel/fax 038 7513263, e-mail chrastan@ipex.cz.

„Kratochvílovská“ anketa

1. Co se vám vybaví jako první, když se řekne „profesor Stanislav Kratochvíl“?
2. Jak jste na tom vy sami s optimismem - odkud ho čerpáte?

ad 1: Protože jsem měla možnost být přes 10 let blízkou Standovou spolupracovnicí, snadno si ho vybavím jako: laskavého psychoterapeuta a supervizora, autora řady čtivých odborných publikací, skvělého řečníka a pedagoga, úspěšného organizátora psychoterapeutických konferencí a kurzů hypnózy, imponujícího znalce světových jazyků, nadšeného cestovatele, vášnivého čtenáře, náruživého běžce, plavce a cyklistu, milovníka pořádku, dobrého jídla a oper, bravurního řidiče, milujícího dědečka, pozorného manžela, zarputilého nekuřáka, dobrého společníka, skromného a nezištného člověka a kamaráda.

ad 2: Doufám, že mě optimismus ještě zcela neopustil. Čerpám ho z kontaktu s přírodou, dobrými lidmi a s uměním.

Věra Machů

ad 1: První, co se mi vybaví, je jednak moje první setkání s ním a jednak jeho akce při ukončování jedné komunity. To první setkání se uskutečnilo na jednom z terapeutických podvečerů, které na Horní Palatě pořádal pro zájemce a studenty Jaromír Rubeš. Bylo to cca před necelým čtvrtstoletím... Standa jednoho dne přivedl nějakého slavného polského terapeuta a překládal a tlumočil s úsměvem to, co říkal onen Polák. Pak tam ještě přišel nějaký Angličan, Němec a Ital, Hucul a Maďar. I jim zcela suverénně překládal jejich řeči v jejich jazycích. Třeba to, co tady uvádím, nebylo tak přesně, ale byl jsem Standou okouzlen - a dodnes nepochybuji, že tohle všechno dokáže.

Druhá vzpomínka souvisí se závěrem první komunity IPIPAPPu, kde jsem měl tu čest se Standou spolupracovat. Standa si usmyslil, že přednese nějakou báseň. Jeho paměť je neobyčejná - čekal jsem tedy báseň neobyčejně dlouhou. Připravil jsem se na to - nakoupil jsem proviant, stimulantium a mobil, abych byl průběžně buzen a mobilní. Ale Standa mě převezl. Báseň nebyla tak dlouhá, jako je jeho paměť. A jeho přednes byl tak neopakovatelný, že jsem na celý ten proviant zapomněl a s úctou a radostí sledoval kolegu, před nímž hluboce smekám...

ad 2: Rozumím-li dobře, souvisí tato otázka s anketou na počest Standy Kratochvíla. Anebo se mýlím? Jestliže se nemýlím, tak mi stačí vzpomenout si ráno v posteli na ranní rozcvičky se Standou (zvláště na jeho cviky laterální a kustické koordinace a kooperace kochajících svalů ve sferiální hemě bodykolapsa, ukončované tanečky se zpěvy, běhy a smíchy) a hned je mi lépe. A optimisticky. Je povzbuzující čerpat optimismus z této vzpomínky - zvláště ráno v posteli. A jestliže se mýlím a tato otázka nesouvisí s anketou o Standovi, tak je mi to líto. A pak mi nezbyde, než si vzít cvičební úbor

a začít pravou rukou doleva, levou nahoru a třetí nohou poskakovat v rytmu samby kolem svého zadku. Ona taková laterální a kustická koordinace a kooperace kochajících svalů ve sferiální hemě bodykolapsa má totiž něco do sebe! A zvláště ráno v teplé posteli! Za to jsem Standovi vděčný - a čerpám z toho alespoň pro tuto chvíli radost...

Zdeněk Rieger

ad 1: Energie. Je jako heavy metal - tam taky nejde o hudbu, nýbrž o stálý výdej energie. I jinak se Standa podobá metalu. Zpívalo se: "Získal si nás/ získal si vás/ ten kovový král/ heavy metal." Profesor Kratochvíl si taky získal nás i vás. Možná mu moc neseď ericksonovská hypnóza (je "trochu zpoza buka") ani transpersonální psychologové (jsou to trochu "šamani"), ale učí o nich, protože je to UČITEL. Pro mě vzor učitele. Seznamuje štědře nás, žáky starší, i vás, žáky mladší, se vším, co se v oboru šustne.

A dobře a s chutí se s ním tancuje. To se těším. Stando, DÍKY.

ad 2: Dobře, děkuji za optání. - Čerpám ho ze vztahů, vlastního temperamentu a vděčnosti.

Bohumila Baštecká

ad 1: První představa, patrně nejen moje, vypadá takto: rozesmátý obličej, který, co jej znám, vypadá stejně, včetně záviděníhodně stálého počtu vlasů. Ta hlava je spojená s pohyblivým, opět záviděníhodně pořad dynamickým tělem.

A první myšlenka, která mi asociuje se SK? Že je to člověk, který od hodně mladistvého věku našel a dodnes neztratil sám sebe. Co Standu znám - je tomu, bože bože, už 42 let - poznal a přijal sebe sama, své přednosti: výbornou paměť, systematickosti, obrovskou pracovitost i nemalé aspirace, jdoucí ruku v ruce se schopnostmi i dovednostmi.

ad 2: S optimismem jsem na tom docela dobře - nevlastním jej a nechybí mi. Už delší dobu si myslím, že optimismus i pesimismus mají leccos společného: emočně „skotomizují“ myšlení a orientování se ve světě, a tudíž zavádějí k podléhání náladám, rozladám, nereálným pohledům, všelijakým iluzím a mýtům. Z řečeného plyne, že optimismus jaksi nečerpám.

Ivo Plaňava

ad 1: Léta tvrdím, že o Standovi v důchodu napíši knihu: Život vedle prof. Kratochvíla. Jsem tedy ráda, že mohu něco sdělit již nyní. Standa byl mým učitelem na fakultě a již 29 let je mým šéfem v PL Kroměříž, prožili jsme spolu mnohé. Při vyslovení jeho jména se mi vybavuje: smích, stálý pohyb, vlnící bílý plášť na kole, strach před zkouškou u něj, konzultace dipl. práce, když byl hospitalizovaný a lékaři neviděli rádi, když byl rušen, hudba, parket a rychlé rotace v jeho náručí, encyklopedické znalosti, které jen tak mimochodem sděluje, fenomenální paměť, systém v dokumentaci, spousty sněhu a Standovy běžky, jejichž skluznice hrály všemi barvami vosků, jeho vlídná, půvabná a trpělivá žena, smějící se vnučata a dědečkem, který tuto roli jen pomalu přejímal. Obavy, co ho bolí, když se pohyboval normálním

tempem a nebyl slyšet na 50 m. Jeho nesplněné sliby, že si pořídí křeslo a bude jen tak odpočívat, jeho stálá pohotovost pomoci druhému. A právě dnes jeho adresná finanční pomoc postiženým záplavou. Je toho moc, je částí mého života, je to fenomén, mám ho ráda.

ad 2: Optimismus mi byl dán do vínku, profesně ho kultivoval můj šéf Standa a průběžně ho stimuluje můj muž.

Dobřila Hružová

Slušný, pracovitý, vstřícný, obětavý, optimistický, extravert, učitel ne národů, ale většiny našich psychologů. Muž, který "dělá, končí a publikuje"... tak o něm nebudu psát jen já, ale mnozí. Chci dodat, že obdlvuji eleganci, s níž přešel vyhazov z brněnské katedry psychologie, na němž se nepodíleli pouze majitelé rudých knížek, ale i bezpartijní, brzy na to "hrdinové 9.5.1945". Jsem rád, že patřím mezi jeho žáky. Mimo jiné mi zprostředkoval poznání, že "dělání chmury zahání". To je můj (možná kratochvílovsky workoholický) zdroj optimismu.

Tomáš Novák

ad 1: Dovolím si čtyři asociace a pokusím se je skoro necenzurovat:

a) Standa všemohoucí - vybavuje si mi čtvrt století stará vzpomínka, kdy způsobil hlouček zhyponotizovaných středoškolaček, hřejících se nad sugerovaným ohničkem uprostřed adeptů hypnoterapie z Čech, Moravy, Slovenska i Polska.

b) Standa všudypřítomný - vlající ve stejných dobách s Petrem Hájkem na bicyklech po stezkách kroměřížského blázince, první na rozvíčkách, poslední na tancovačce. A později - tu v Praze, Krakově, Hamburku, tu na Sibiři nebo v Kalifornii - a zároveň na jeho osmnáctce.

c) Standa všeobjímající - s náručí otevřenou pro nesčetné absolventky kroměřížských kurzů hypnózy, psychotherapeutických výcviků, sestry i pacientky. A mnoha dalšími způsoby integrující jak obor, tak i psychotherapeuty (nejen v zemích koruny České).

d) Standa vševědoucí - uprostřed nejčerstvějších zahraničních odborných publikací, s brilantní rétorikou schopný se o své vědomosti, zkušenosti a dovednosti dělit s kolegy i studenty a tvořivě rozmnožovat o vlastní publikace zdaleka nejenom svoji knihovnu.

Tak Ti, Stando, děkuji, že jsem mohl být poblíž - a stejně nevěřím, že Ti je už pětadesát.

ad 2: Se zdroji a podobě svého případného optimismu se nebudu svěřovat. Jsou prázdniny a porostou houby.

Antonín Šimek

ad 1: Vybaví se mně pacienti, spolupracovníci, kolegové a přátelé, studenti, Kroměříž, kroměřížská léčebna a hodně knih.

ad 2: Optimismus mám asi v povaze, někdy ho však také záměrně přičítuji obracením pozornosti na dobré vlastnosti lidí a na krásné věci světa. Mimo to jsem měl štěstí, že jsem poznal mnoho osob (ze všech výše zmíněných

kategorií a z vlastní rodiny), kteří mne svým chováním, prožíváním, anebo už jen samotnou existencí v optimismu utvrzují. Všem děkuji.

Stanislav Kratochvíl

ad 1: Musím se vrátit hodně dozadu. Píše se rok 1980, je konec září a krásné babí léto je v plném proudu. Vlak mě unáší směrem na Kroměříž. Znovu cítím v sobě tu dychtivost a touhu po poznávání - to velké dobrodružství spojené s očekáváním a fantaziemi. Jedu na kurz hypnózy s velkým Karlem Balcarem k velkému a známému Stanislavu Kratochvílovi. Jsem pyšná na ten okamžik, na tu možnost a příležitost. Být tak blízko a dýchat stejný vzduch, vstřebávat energii a moudrost hlav "pomazaných". Být v magnetickém poli této síly. Kroměříž mě okouzluje svou starobylostí a já pokorně vstupuji na půdu psychiatrické léčebny. Zmocňuje se mě vzrušení, protože za chvíli stanu před naší psychologickou autoritou-veličinou daleko přesahující naše hranice. Pozornost upírám k pavilonu č. 18, kde je sraz pro frekventanty kurzu. Tu z pozadí začne vystupovat figura jakéhosi podivného skřípavého zvuku. Intenzita skřípění zesiluje a mísí se s moravským dialektem a smíchem. Skřípění brzd, plavný skok z kola Ukrajina a před námi stojí sám Velký Kratochvíl. Pusa od ucha k uchu, vlnité žluté vlasy, netrpělivé pohyby ve štíhlém těle, neklid věčně rozvíjených myšlenek a nápadů. Fascinuje mě přirozenost projevu a bezbřehá chuť i potřeba dávat a rozdávat. Tento životní přístup a neutuchající altruismus už mohu pozorovat 17 let (...)

Dnes už vím, že hypnotický trans není zdaleka tak závislý na intonaci hlasu jako na pravdivosti a poctivosti setkání. Já jsem Tě, Stando, potkala, a tím se naplnil můj celoživotní trans spojený s chutí nabízet ostatním alespoň díl toho, co jsem získala já od Tebe. Děkuji a přeji Ti krásné, zdravé a spokojené narozeniny.

Marie Pečená

Heslo: Kratochvíl, Stanislav, prof. PhDr., CSc.

Nar. 25. 8. 1932, učí na katedře psychologie FFUP Olomouc klinickou psychologií, od r. 1971 založil a vede psychotherapeutické oddělení pro neurózy v Psychiatrické léčebně Kroměříž, v níž působí již od roku 1958 (od r. 1965 jako vedoucí psycholog). V letech 1951-53 a 1955-58 vystudoval psychologii na FFMU v Brně, 1967 PhDr. - disertace: Psychotonový interview u emočních neuróz. 1969 kandidatura psychologických věd, kandidátská práce: Hypnóza a spánek. V r. 1975 řádná habilitace na UK Bratislava, habilitační práce: Prolongovaná hypnóza.

Jmenování docentem pro brněnskou universitu se z politických důvodů neuskutečnilo (v r. 1978 výpověď z FFMU v Brně z politických důvodů). Od r. 1978 do 1989 externí učitel UP Olomouc. 1990 docentem na UP Olomouc, 1991 profesorem.

Samostatné monografie:

Psychoterapie (1970, 1976, 1987, 1997 - pod názvem "Základy psychoterapie", polská vydání: 1974, 1978, 1980, 1984)

Podstata hypnózy a spánek (1972)

Skupinová psychoterapie neuróz (1977, polsky: 1981, 1986)

Terapeutická komunita (1979, polsky: 1988)

Terapie funkčních sexuálních poruch (1982, 1987, rusky: 1985)

Skupinová psychoterapie neuróz II (1983)

Manželská terapie (1985, 1992, rusky: 1991)

Hypnóza, experimentální přístup (1986)

Klinická hypnóza (1991)

Skupinová psychoterapie v praxi (1995)

Zdravotně výchovné tituly:

Jak žít s neurózou (1981, 1988, slovensky: 1991)

Sexuální potíže a problémy (1991)

Vysokoškolské učebnice:

Psychoterapia a reedukácia (spolu s O. Kondášem a E. Syříšfovou, 1985, 1989)

Freud, Adler, Jung, Sullivan, Rogers, Eysenck, Wolpe, Ellis a Beck - ukázky ze „Základů psychoterapie“ Stanislav Kratochvíl

Možná již v říjnu vyjde opět přepracovaná a aktualizovaná Kratochvílova „klasická“ (a čtivá) česká učebnice „Psychoterapie“ (1970, 1976, 1987), tentokrát pod skromnějším názvem „Základy psychoterapie“, a to v nakladatelství Portál (objednávky na adrese: PORTÁL, Klapkova 2, 182 00 Praha 8). Kniha stále drží krok s vývojem oboru. Uvádíme z ní devět ukázek, demonstrujících m.j. vliv rodiny, dětství a profesionálních zkušeností na učení představitelů některých významných škol.

SIGMUND FREUD (1856-1939) je tvůrcem psychoanalýzy. Narodil se v Příboře na Moravě, většinu svého života prožil ve Vídni. Svou vědeckou dráhu začal jako neurolog, publikoval m.j. práci o afáziích. Později se orientoval na neurózy a přešel do soukromé praxe. Studoval hypnózu u Charcota a Bernheima ve Francii, v terapii využíval zpočátku metodu hypnotického odreagování potlačených zážitků podle volných asociací, vytvořil učení o přenosu, nevědomí a vývoji libida. Ve shodě se svou teorií se pokoušel i o sebeanalýzu v korespondenci s přítelem J. Fliessem. Na sklonku života emigroval před nacisty do Londýna, kde ve svých 83 letech zemřel. Posledních 14 let trpěl rakovinou čelisti, která si vyžádala více než 30 operací: přesto se nevzdal kouření doutníků. Mnohaleté omezující onemocnění mohlo podpořit jeho vývoj k pesimismu.

Při narození bylo jeho přitažlivé matce 21 let a autoritářskému otci, jehož byla Freudova matka druhou manželkou, 41 let, což mohlo podpořit vznik oidipovského komplexu, který Freud později postuloval jako obecnou vývojovou zákonitost a po smrti svého otce nakonec výslovně i u sebe připustil. Byl velmi pracovitý s obsedantními povahovými rysy a značnou sebekontrolou. Jeho sebrané spisy dosahují v anglickém vydání 14 svazků. Měl sklon k nadměrnému zobecňování a autoritativním formulacím. Svoje názory postupně opravoval, ale nesnášel, když se je pokoušeli opravovat jiní, což vedlo m.j. k odpadnutí nebo odvržení některých jeho významných spolupracovníků a žáků.

Vedl klidný manželský život, měl 4 děti. Třebaže ve svých pracích připisoval velký význam sexuálnímu pudu, jeho osobní postoj k sexu byl spíše zdrženlivý. Podle jednoho ze zachovaných dopisů zřejmě přestal se svou manželkou sexuálně žít už v 41 letech. Jeho více než 50 let trvající manželství však bylo zcela harmonické. Nejmladší dcera, Anna Freudová, se věnovala v jeho stopách psychoanalýze a přispěla m.j. k systematickému pohledu na obranné mechanismy proti úzkosti.

ALFRED ADLER (1870-1937), který nazval svůj směr individuální psychologií, se narodil ve Vídni jako syn obchodníka s obilím. Měl čtyři bratry a dvě sestry, v dětství byl slabý a často nemocný, trpěl rachitidou. Cítil se méněcenným vůči staršímu bratru, který byl fyzicky zdatný, i vůči dětem ze sousedství. Postupně se mu však podařilo začlenit se do společnosti dětí a získat si uznání. Ačkoliv se zpočátku také špatně učil, podařilo se mu vlastním úsilím stát se nakonec výborným studentem. Už ve čtyřech letech se při těžkém onemocnění rozhodl stát se lékařem a svůj plán uskutečnil. Lékařskou dráhu začal jako oční lékař, později byl úspěšným praktickým lékařem. Seznámil se s Freudem a připojil se k jeho skupině, stal se dokonce předsedou Vídeňské psychoanalytické společnosti. V r. 1907 vydal studii o méněcennosti orgánů a její kompenzaci. V roce 1911 se odtrhl od Freudovy skupiny a rozvíjel vlastní koncepci. Založil ve Vídni i první dětskou poradnu, podle jejího vzoru se rozvíjela psychologicko-výchovná poradenská služba. Často přednášel ve Spojených státech, kde se jeho dílo setkalo s příznivým ohlasem. Jeho syn Kurt a dcera Alexandra v něm v USA dále pokračovali.

C. G. JUNG (1875-1961) byl Švýcar, syn evangelického faráře. Manželství jeho rodičů bylo konfliktní. Otec trpěl pochybnostmi ve víře, syn ho považoval za slabého a bezmocného, vzájemně se odcizili. Matka byla neatraktivní, obézní, neurotická a rozpolcená, takže vlastní zkušenosti z dětství usnadnily Jungovi později odmítnutí Freudova oidipovského komplexu. Nechodil rád do školy, vyhýbal se druhým dětem, raději si sám četl. Trpěl neurotickým omdláváním, které mu umožnilo nějakou dobu se škole vyhýbat. Již v dětství měl sklon ke snění a pozoroval na sobě různé úrovně prožívání. Rozvíjel své široké filozofické a kulturní zájmy. Vystudoval lékařství a specializoval se na psychiatrii. Pracoval nějakou dobu na psychiatrické klinice v Curychu, vedené E. Bleulerem. V počátcích své odborné dráhy publikoval významnou práci o asociálním experimentu. Seznámil se s Freudovými a s Freudem se osobně spřátelil. Stal se jednou z vedoucích postav mezinárodní psycho-analytického hnutí, Freud ho dokonce označoval za svého nástupce. Postupně se však s Freudem odborně i osobně rozešel.

Začal rozvíjet koncepci archetypů a kolektivního nevědomí. Opakovaně cestoval za odlišnými kulturami do Afriky, Asie i Ameriky, aby našel doklady pro své názory. Svůj přístup nazval analytickou psychologií. V manželství měl pět dětí, manželka se účastnila jeho odborného života. V Bollingenu u cyrišského jezera si po etapách po tři desetiletí budoval podle svých představ neobvyklý dům, tzv. bollingenskou věž. Uchoval si svěžest a tvořivost do vysokého stáří.

HARRY STACK SULLIVAN (1892-1949) se narodil v malém městě na severu státu New York jako potomek irských emigrantů. Jeho rodina byla katolická v protestantském prostředí. V dětství se cítil izolován, matka byla chronicky nemocná a poskytovala málo vřelosti, otec byl skromný člověk, který syna občasně pochválil. Když se Harry v 19 letech přestěhoval do velkoměsta, trpěl předsudky okolí a diskriminací a byl opět osamocený. Byl uzavřený a jen zvolna si vytvářel bližší vztahy. Měl porozumění pro schizoidní osoby a schizofreniky. Dovedl s nimi velmi citlivě pracovat: jako psychiatr se jim věnoval napřed v lůžkovém zařízení a pak v soukromé praxi. Později pracoval i s neurotiky, zejména obsedantními. Jeho blízkou přítelkyní se stala psychoterapeutka Clara Thompsonová. Je zakladatelem tzv. washingtonské psychiatrické školy a časopisu *Psychiatry* a jeho vliv na vývoj psychoterapie je značný. Mezi významnými analytiky je prvním rodilým Američanem v plejádě převážně rakousko-německých emigrantů. Angažoval se m.j. také v otázkách duševní hygieny a mezinárodních vztahů. Zemřel při účasti na schůzi UNESCO v Paříži, která se zabývala otázkou zmírňování napětí ohrožujících mír.

CARL R. ROGERS (1902-1987) se narodil v předměstské čtvrti Chicaga jako čtvrté ze šesti dětí rodičů, kteří měli fundamentalistické protestantské názory a zdůrazňovali morální chování, potlačení jakýchkoli projevů emocí a hodnotu tvrdé práce. Přísné náboženské učení nutilo Rogerse, aby žil podle světového názoru jiných, a ne podle vlastního přesvědčení a pocitů. Rodiče dosahovali svého spíše jemnou formou, ale děti se musely podřídit asketickým požadavkům, že se nesluší tančit, hrát karty, chodit do kina, kouřit a pít nebo projevat jakékoliv sexuální zájmy. Carl byl samotář, který stále četl. Když mu bylo 12 let, rodina se přestěhovala na vesnici, m.j. proto, aby se děti vyhnuly pokušení velkoměstského života. Otec farmařil, Carl začal pěstovat housenky a motýly a věnoval se četbě polnohospodářských knih, v nichž se seznámil s vědeckou experimentální metodologií a strategickou analýzou. Pozdější volbu studia několikrát změnil. Od zájmu o zemědělství přešel ke studiu na kněze a později na učitelství a klinickou psychologii. Náboženské názory změnil od fundamentalistických na liberální a došel k přesvědčení, že lidé se mají opírat především o vlastní zkušenost, poznání a city. „Vlastní prožívání“ se pro něj stalo nejvyšší autoritou. Oženil se a měl dvě děti, s nimiž si s manželkou dobře rozuměli.

V oboru pracoval nejprve prakticky 12 let v poradně v Rochestru s delikventními a týranými dětmi. Pak byl profesorem psychologie na univerzitě v Ohio (1940-45), dále v Chicagu (1945-57), kde současně budoval psychologické poradenství, a ve Wisconsinu (1957-63). Pak přesídlil do La Jolly v Kalifornii, kde poslední léta pracoval ve vlastním soukromém ústavu. Během chicagského období propracoval svůj terapeutický přístup k neurotikům, ve Wisconsinu se zaměřil na aplikaci tohoto přístupu u psychóz. V kalifornském období se věnoval zejména rozvoji duševního růstu a tvůrčích možností u osob

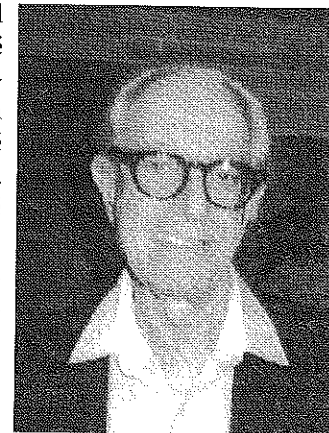
normálních: využíval intenzivních zážitků ve skupinách („encounter groups“). Významnou roli měl u Rogerse vedle praktické práce s lidmi vždy také systematický výzkum terapeutických výsledků a psychoterapeutického procesu. K němu dovedl kolem sebe shromáždit týmy erudovaných klinických psychologů.

HANS J. EYSENCK se narodil v r. 1916. Matka byla krásná a inteligentní filmová herečka, otec herec a konferenciér. O syna se rodiče moc nestarali, vychovávala ho spíše babička. Byl nadějí juniorského tenisu, také závodně boxoval. Rodiče se rozvedli, matčíným druhým manželem se stal židovský producent, proto rodina po nástupu Hitlera k moci opustila Německo. Eysenck studoval nejprve na univerzitě v Dijonu ve Francii, doktorát filozofie získal na univerzitě v Londýně. Původně chtěl studovat fyziku, vlivem administrativních problémů skončil na psychologii. Během války pracoval jako výzkumný psycholog v Emergency hospital v Londýně. Po válce založil a do r. 1984 vedl psychologické oddělení psychiatrického ústavu, který má své klinické základny v londýnských nemocnicích Bethlehem Royal a Maudsley. Byl současně profesorem psychologie na londýnské univerzitě. Jeho četné práce se vztahují ke studiu osobnosti. Vytvořil postupně koncepci osobnosti s kruhovým schématem rysů s osami extraverte-introverze a stabilita-labilita (neuroticismus), navrhl dotazníky k jejich měření (MMQ, MPI, EPI), zjišťoval vztahy typů neuróz k osobnosti, např. polaritu dystymie-hysterie k introverzi-extraverzi. Zabýval se dále motivací, inteligencí a psychopatologií. Je znám ostrou kritikou nevědeckosti psychoanalýzy a projektivních testů, zejména Rorschachova. V této souvislosti poněkud překvapil jeho kladný postoj k parapsychologii (srov. „Objasněné záhady“, 1994). Vypracoval koncepci a techniky behaviorální terapie. Patří k agilním, produktivním, ostře kritickým a bojovným, všeobecně provokujícím osobnostem. I sám se označil za „rebela“ (Rebel with a cause, 1990).

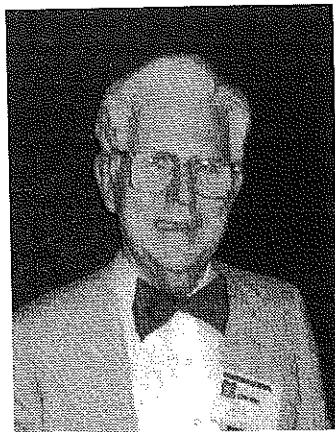
JOSEF WOLPE se narodil r. 1915 v Jihoafrické republice. V dětství byl silně ovlivňován svou babičkou, která se z něj snažila učinit zbožného příslušníka pravověrného židovství. Četl zpočátku hodně židovské spisovatele, později však začal číst jiné filosofy, od Kanta přes Huma až po Russela, a stal se ateistou. V tomto životním období byl přitahován ateistickou psychoanalýzou, brzy se však začal zajímat spíše o učení I. P. Pavlova a C. Hulla. Lékařské vzdělání získal na jihoafrické witwaterstandské univerzitě, na které pak řadu let přednášel psychiatrii. Pro dizertační práci si zvolil výzkum podmiňování u koček. Spojoval zvuk bzučáku s elektrickou rankou a vyvolal podmíněnou strachovou reakci na bzučák. Při zvuku bzučáku se utlumil i zájem koček o jídlo. Podařilo se mu dokázat, že nabízením jídla v příznivějších podmínkách, např. na jiném místě, se může zase naopak utlumit podmíněná strachová reakce

na bzučák a že podobné protipodmiňování lze využít i v terapii strachů u pacientů. Od r. 1956 pracoval v USA, nejprve jako profesor psychiatrie na univerzitě ve Virginii a potom dlouhou dobu na lékařské fakultě Temple univerzity ve Filadelfii. Později přešel na univerzitu Pepperdine. Svoji koncepci i zkušenosti, opírající se o široké a systematické užití jím vypracovaných behaviorálních technik v rozsáhlé soukromé psychoterapeutické praxi, nabídl poprvé v průkopnické monografii „Psychotherapy by reciprocal inhibition“ (1958). Podobně jako mnozí jiní zakladatelé nových směrů odmítal snahy o revizi svého učení a trvá na jeho „čistotě“.

ALBERT ELLIS, narozený v r. 1915, získal doktorát z klinické psychologie na Kolumbijské univerzitě v New Yorku. Byl vycvičen v psychoanalýze (jako analytik pocházel ze školy Karen Horneyové) a sám pak prováděl řadu let různé formy psychoanalytické léčby. Postupně však byl stále více nespokojen s účinností jak klasické analýzy tak psychoanalytické psychoterapie. Opustil neplodné zabývání se nevědomými konflikty pocházejícími z raného dětství a začal přikládat význam aktuální iracionální životní filozofii svých pacientů. Začal otevřeně a přímo napadat jejich iracionální postoje a nutil je, aby tyto postoje aktivně přehodnotili. Má k tomu vhodné osobnostní předpoklady: aktivitu, rychlost, direktivnost, bojovnost, radost z konfrontačních diskusí, slovní pohotovost, jasný a přesvědčivý způsob vyjadřování, tendenci jít přímo k jádru věci a víru v účinnost racionálních argumentů. Svě pojetí poprvé přednesl na sjezdu Americké psychologické společnosti v r. 1957. V roce 1959 založil v New Yorku Institut pro racionálně emoční terapii, kde se léčí pacienti a školí terapeuti. V r. 1962 publikoval svou první monografii „Reason and emotion in psychotherapy“, která dodnes tvoří základ jeho pojetí, a postupně vydal sám nebo se spolupracovníky více než 50 knih, zčásti odborných, zčásti pro laiky a pacienty. Jeho životní filozofie je hedonistická, spíše však v déledobé perspektivě než se zaměřením na okamžité potěšení s možným pozdějším negativním dopadem. Dovede asertivně hájit své priority a zásluhy. V diskusi s D. Meichenbaumem, referujícím o současné kognitivně behaviorální terapii (na annaheimské konferenci o vývoji psychoterapie, 1990) poukazoval důrazně na to, že většinu uváděných inovací sám už dávno uveřejnil ve svých pracích. Svůj základní přístup Ellis dopracovává a začleňuje do něj další poznatky. V r. 1990 oznámil rozšíření jeho názvu na „racionálně emoční behaviorální terapii“.

AARON BECK, profesor psychiatrie na Pensylvánské univerzitě ve Filadelfii, se podobně jako Ellis původně vyškoli v psychoanalýze. Zajímal se o depresivní stavy a pokoušel se ověřovat Freudovu teorii depresí, předpokládající, že deprese je „na sebe zaměřená agrese“. Prováděl klinická pozorování depresivních pacientů a zkoumal jejich léčení pomocí tradiční psychoanalýzy. Místo nacházení do sebe obrácené zlosti v myšlenkách a snech depresivních pacientů nacházel spíše negativní předsudky v jejich myšlení. Na základě těchto poznatků vypracoval svoji teorii emočních poruch a kognitivní model deprese. Později se pokusil vypracovat kognitivní modely i jiných psychiatrických poruch. Řídí léčebné a výukové Středisko pro kognitivní terapii při Pensylvánské univerzitě, kde vychoval řadu žáků a spolupracovníků. V osobním styku působí jako člověk klidný, mírný a zdvořilý. Obvykle nosí motýlka. Údaje o jeho soukromém životě se nám nepodařilo zjistit.

Intenzivní systematický 3,5letý výcvik ve skupinové psychoterapii

650 hodin, komunitní formou, systém SUR pod vedením dr. Jitky Vodňanské.

Součástí výcviku budou neverbální techniky (muzikoterapie, arteterapie, psychogymnastika, autogenní trénink I. a II. stupně, zážitek holotropního dýchání, prvky body-terapie, transakční analýzy, encounteru).

Lektoři: PhDr. Veronika Čermáková, PhDr. Marie Henková, PhDr. Gaba Langošová, PhDr. Jiří Libra, MUDr. Jan Pfeiffer, PhDr. Luděk Vrba.

Ročně 2 týdny + 4 víkendy.

Finance: 1 výcviková hodina - pro studenty 60 Kč, ostatní 100 Kč. Ti ostatní, kteří mají finanční těžkosti, výcvik jim nebude hradit zaměstnavatel či si neseženou sponzora, mohou požádat o 25% slevu.

Termín přihlášek: 30. 9. 1997, výběrové řízení do prosince 1997, předpokládáný začátek výcviku jaro 1998.

Přihlášky pošlete na adresu: Jitka Vodňanská, Středisko pro mládež a rodinnou terapii, Apolinářská 4a, 128 00 Praha 2.

Terapie

ÚSKALÍ ANTIROBOTIZACE

Ivo Kunst

(Ad: E. Klouček - Robotizace nebo léčba? Konfrontace č. 28, 2/1997)

V Konfrontacích 2/1997 mě zaujal článek Robotizace nebo léčba E. Kloučka. Rozhodně vítám hlas, který se liší od převládajícího názorového unisona v oblasti tuzemských protidrogových aktivit. Provokující prezentace mě nepopuzuje. Naopak. Mám jenom strach, aby svatě nadšení společně s úzkostí z přeslechnutí nevedlo k netolerantnímu radikalismu.

Cítím jako velmi potřebné klást si otázku, čím je vlastně abúzus jakéhokoli „přeladovače“ tak atraktivní, že tolika lidem stojí zato platit tak vysokou cenu? Má pro ně naděje na chvilkové abúzované štěstí vůbec nějakou alternativu?

Právo na emoční přeladění chápané jako znepokojivě provokující otázka může skutečně pomoci lépe pochopit a procítit životní situaci našich klientů. Ovšem jako součást ideologie vypjatého individualismu, a já tak jednoznačně Kloučkův článek nechci chápat, může spustit lavinu bezbřehých, akademicky vzletných diskusí o definici svobody a úlohy jedince ve společnosti. Vše by nakonec mohlo skončit patovou situací, kdy bychom mařili čas vášnivými, ale neplodnými spory například o právo nezaměstnaného otce propíjet sociální podporu.

Proklamované právo na přeladění nesmí být zástěrkou pro terapeutovu lhostejnost nebo neodvahu. Bylo by tragickým omylem, kdyby se stalo pouhým alibistickým verbálním klišé zastírajícím morální pragmatismus a ochotu obhajovat nezdrženlivé uspokojování okamžitých potřeb bez jakýchkoli omezení. To pokládám za velmi nebezpečné. Necítím potřebu se klientům, byť s nejlepším úmyslem pomoci, podbízet vytvářením falešné iluze, že abúzus je jenom jinou, snad i novátorsky objevnou formou lidské existence. Možná, že by se sice neutápěli v pocitech viny, ale mohli by se cítit osamělejšími a bezradnějšími než dosud.

Zneklidňuje mě také představa, že lze od ústavní léčby abúzujících klientů očekávat ještě něco více, než přerušení sebedestrukce a rozběhnutí procesu znovuobjevování vlastní lidské kompetence. Vidím určitou paralelu mezi těmito pracovišti a jednotkami intenzivní péče v jiných oborech medicíny. Vlastní svízelné hledání odvahy vzdát se natrvalo toho nejatraktivnějšího, co až dosud klient poznal, vzdát se jistoty vyzkoušené drogy, je programem dlouhodobého setkávání s ambulantním terapeutem. Nelze proto specializovaným lůžkovým zařízením vyčítat něco, co není jejich posláním. Pokládám za nešťastné zaměřovat koncepční výhrady k existujícímu systému péče s výtkami ke způsobu práce konkrétních terapeutů.

Velmi bych si přál, aby názorové různění vyústilo do naléhavějšího pocitování potřeby

skutečně profesionální a kritické supervize. Pouze kritická náročnost terapeutů k vlastní práci zdůvodňuje aspirace psychoterapie na důstojné postavení mezi ostatními léčebnými obory.

ZÁVISLOSTI A OSOBNOST

Jan Šikl

K několika diskusním článkům na téma „Drogy“, resp. „Terapie závislosti“, které spoluvytvářely páteř 26. čísla a čísla minulého, se dnes vracíme ještě materiálem Jana Šikla - z psychoanalytického úhlu pohledu.

Závislosti - v novém „toxi“ nastudování jsou opravdu zvláštním symptomovým evergreenem poslední doby. Jako by pro ně neplatila běžná pravidla spořádaných potíží, neuróz a psychických těžkostí.

Nevejdou se do starých institucí, na oddělení se nesnesou také s nikým, staří a zkušení odborníci, staré a zkušené školy a přístupy na ně rezignují s postojem ne nepodobným rodičům, které zasvěcuje jejich adolescent do nové terminologie „feťáckého světa“.

Nová verze závislosti se jako jedno z mála psychických onemocnění se dostává na billboardy, do televize, parlamentu, arén, kulatých stolů a komisí. Má to jistě své oprávněné důvody, ale nese to s sebou rizika. Problematika se stává výlučnou - až izolovanou, natolik „zvláštní“, až se na ni nevztahuje nic starého, žádný metr.

Reagujeme možná sice adekvátně na rizika drogové problematiky, ale neadekvátně z hlediska celku problematiky. Akceptací výlučně „rizikových“ faktorů, jako těch určujících strategii terapie a pomoci, bychom si mohli nechat vnutit scénář rozhodnutí dělaných pod tlakem. Naše pomoc by se tak mohla stát pouze reakcí na vnější ohrožující projevy, či jejich vyvažováním. V praxi by se to pak projevilo redukcí přístupů na ty zvenku viditelně účinné. Pod tlakem rychle reagovat, rychle vyvinout účinné metody, jako kdyby nebyl čas podívat se na čeleď, kmen, třídu...

To všechno zůstává, přemnožení a nečekaný výskyt nás zaskakují.

Něco obdobného společenské rovině se děje i v bezprostředním okolí „toxika“. I zde je problém jako by tlačěn svojí rizikovostí ze svých souvislostí a příčinných vztahů. I zde fungují dobře známé skutečnosti, které dělají problém rychlý a horký. Ohrožená rodina prochází rychle vývojem adaptace na výskyt, i zde je poptávka po jednoznačném řešení, imponuje radikalita, objevuje se nebezpečí redukce, vylévá se dítě i s vaničkou, rozbije se, co bylo v rodině a jejich vztazích ještě dobré a použitelné.

Životní etapa dospívání a zrání je konfrontována s novým nebezpečným výskytem, který může všechno staré obrátit vzhůru nohama. A toxikomanovi samotnému začíná čas běžet rychleji - novým, toxickým tempem.

Rodina teď často ve změněné strategii odmítá skutečnost drogové závislosti svého

člena přijmout. Vyvine množství typických a řadu jedinečných obranných pokusů, jak drogovou realitu nevidět, přejmenovat, ukryt před sebou i okolím. Ohrožený rodinný systém vesluje proti „toxickému času“ a jako spodní proud se prohlubuje symptom závislosti.

Běží najednou dva časy, a o oba se hraje. Ten přirozený a ten feťácký. „Kolik je Vám let... kdy jste s drogama začal... jak často... jak dlouho abstinujete...?“ Jak dlouho abst'ák, jak dlouho intoxikace, na jak dlouho na léčbu, jak dlouho čekací lhůta, jak dlouhá terapie, jak dlouho ještě?

Tři vrstvy (osobní, nejbližší sociální okolí, společnost), které reagují obdobně: zmatením, zrychlením, radikalizací, redukcí...

Jako by něco obdobného vznikalo i na „naší“, terapeutické straně. Reflektuji svoji zvýšenou potřebu něčeho pevného pod nohama, co by mi dovolovalo být pevný a jistý v terapeutickém postoji, a nebýt tak vtažen do „toxi her“, které závislí a ti, kteří je zachraňují, společně občas hrají.

Jaký přístup, jaká struktura, síla - z prvků účastných na vzniku závislosti, by mohla tvořit přístupovou bázi pro konzervativní protipohyb?

Pro drogu a prostředí, které tvoří s osobností tripolární model sil vzniku závislosti, platí zrychlení a vysoká proměnlivost, o nichž byla řeč, a které brání v jistějším a pevnějším uchopení problematiky.

Zbývá osobnost.

Psychoanalytická teorie závislosti se vyvíjela s tím, jak se vyvíjela její teorie vůbec. Bylo by možné mluvit o teorii závislosti klasického období, z pohledu pudové teorie, strukturálního modelu osobnosti, teorie objektních vztahů, egopsychologie, psychologie self, či ústy jejich zástupců. Dostát tomu alespoň částečně je nad mé síly, ale i nad potřeby tohoto textu. Půjde tedy o úvahy nad závislou osobností inspirované psychoanalytickou teorií.

S velkou nadsázkou by se dalo říci, že psychoanalýza o ničem jiném snad ani není. Pokouší se přeci zbavit pacienta fixací - závislosti na dřívějších traumatech, snech, přáních, konfliktech, osobách, objektech. Aby mohl být více nezávislý, svobodný, dospělý. Na úvod úvahu, která by nám mohla pomoci uniknout z omezující fascinace drogu, jako hlavního vnějšího zla, a která otevírá možnost zabývat se vnitřním prostorem - osobností a jejím vývojem.

Mezi drogu a závislým je funkcionální vztah. Závislý nepotřebuje vlastní drogu, ale uspokojení funkcí, které mu droga nabízí.

Jedná-li se tedy o „funkcionální vztah“, splnění jakých funkcí může toxik od drogy chtít? Každý, kdo s závislostmi dělá, vidí, kolik zisků, satisfakcí, akceptací droga přináší svému konzumentovi, kolik společenských dveří otevírá. Zpočátku více otevírá, než zavírá.

Psychoanalytická teorie může být inspirativní něčím jiným, tím, kde vznikl její objev. Rozpoznáním nevědomého přání a konfliktu mezi vědomou a nevědomou částí psyché (Freud 1915 - topografický model).

Můžeme tedy dělit terapeutické přístupy podle toho, kam situují konflikt a přání, v jakých vrstvách a jak jej chtějí ovlivňovat. Můžeme se tedy ptát: Jaké funkce má droga nevědomě závislé osobnosti plnit?

Vlastnosti návykových látek je použito k uspokojení některých infantilních potřeb.

Jsou to tedy nevědomé dětské (infantilní) potřeby, které přetrvávají (persistují) v osobnosti. Ty také určují výběr symptomu. Ten odpovídá fixaci na orálním stádiu. Tuto fixaci lze popsat i jako povahotyp - a zde myslím lze již zahlédnout charakteristiky „našeho“ klienta.

Vyznačuje se potřebou, aby o něj bylo pečováno, aby zájem a podporu získával bez úsilí, netolerancí k psychickému napětí, malou schopností snášet bolest, frustraci, odklad.

Jde myslím formulovat tezi vycházející z teorie libidinózního vývoje o možném vzniku závislosti:

Charakter a naléhavost potřeb a očekávání závislé osobnosti fixované v orálním stádiu ji žene do frustrací, z nichž intoxikace může být příležitostí k úniku.

Oralita je prvním stádiem libidinózního vývoje a vývoje Ega. Ústa jsou hlavním zdrojem slasti a prožitků. Osoby, které jsou fixovány na orální úrovni si nevědomě podrží ústa jako primární erotogenní zónu a zůstávají fixováni na matku. Mohou být disponováni k manio-depresivním změnám nálad, protože svoji závislost na matce přenášejí na další osoby, ke kterým se vztahují s tendencí k identifikaci. Odmítnutí a zklamání prožívají depresivně, s ranou naléhavostí ztráty matky. Naopak úspěch mohou prožívat manicky, jako potvrzení fantazii o splnutí s ní.

Maniodepresivní prožívání vyplývající z nevědomé orální fixace může tedy být dalším zdrojem nestability, závislosti a křehkosti těchto osobností.

Další zdroj napětí souvisí s charakteristickým nakládáním s agresí a potřebou sebe-potrestání.

Extrémní závislost orálně fixované osoby jí brání projevit hostilitu (agresi) přímo. Hledá proto nevědomě způsob - výrazový prostředek k jejímu vyjádření.

Droga jako výrazový prostředek agrese se hodí hned dvakrát: Dovoluje skrytě a velmi intenzivně vyjádřit agresi a hněv ke svému okolí a zároveň agresi ke vlastní osobě, svému životu a budoucnosti snížit sebepotrestáním pocity viny, kterými se jinak za své zničující agrese trestá.

Vidíme-li jako podstatný motiv dočasné oslabení inhibic a sebekritičnosti a chceme-li udělat další krok, budeme pro jeho výklad potřebovat model psychiky, kde konflikt je výsledkem napětí mezi dvěma psychickými instancemi.

Psychoanalýza přestala být v této etapě fascinována existencí nevědomých pochodů a více se zaměřila na vzájemnou souhru více intrapsychických sil.

Strukturální model: ID-EGO-Superego, Freud 1923

Tenze mezi Ego a Id vede např. k úzkosti. Ego zapojuje obranné mechanismy. Konflikt, úzkost a obrana vedou k vytvoření symptomu. Symptom je považován za výsledek konfliktu. Je jeho řešením, kompromisem mezi Ego a Id.

Proti přání v ID vzniká obrana v Ego - vybití je umožněno v maskované formě - symptomu. V případě závislosti se symptomem zneužívání psychotropních látek je intrapsychický konflikt pomocí drogy řešen únikem z reality (do regrese, transu, změněného stavu vědomí, primárního procesu?).

Intrapsychickému konfliktu mezi EGO a ID můžeme tedy rozumět jako konfliktu neorganizovaného s organizovaným, primitivního s civilizovaným, emočního s racionálním, fungujícího podle principu slasti oproti fungování podle principu reality. Střetávají se zde pudové síly s výchovou a kulturou, okamžité uspokojení s odkladem a sublimací. Biologické, vrozené, pudové s neurózou, kterou Freud považoval za daň za výchovu pro kulturu a civilizaci.

Popsané konflikty nakládají vysoké nároky na zprostředkovatelskou úlohu EGA. Ego může po vyčerpání svých sil a obranných mechanismů sáhnout po intoxikaci jako po nouzovém způsobu, jak udržet psychickou rovnováhu.

Egopsychologie

zohledňuje a rozpracovává funkce ega. Jeho úlohu prostředníka mezi strukturami osobnosti a jeho hlavní úkol adaptace. Ukazuje obranné mechanismy, které Ego k udržení adaptace užívá. Konflikt mezi strukturami považuje egopsychologie za znak relativně zralé osobnosti.

Psychologie self

se zabývá poruchami, kterým připisuje společný defekt - narcistické zranění, slabost Self - neadekvátnost jádra osobnosti.

Narcisticky narušený jedinec touží po chvále a souhlasu, nebo po splnutí s idea-lizovanou podpůrnou osobou, protože si nemůže pořídit schválení z vlastních zdrojů.

Závislý touží po droze, jež mu připadá vhodná k léčbě centrálního defektu jeho self. Stává se mu náhražkou selfobjektu, s nímž se minul s traumatizující nenadálostí a intenzitou v době, kdy měl nad ním ještě adekvátní pocit všemocné kontroly.

Použitím drogy symbolicky nutí zrcadlící selfobjekt, aby ho konejšil a akceptoval. Idealizovaný objekt nutí, aby jej poslouchal, nechal se sebou splynout, a tak měl podíl na jeho magické moci. Užití drogy mu dodává sebeúctu, kterou jinak postrádá (Kohut 1976).

Pokus o formulaci psychologických podmínek vedoucích k závislosti (L. Wurmser):

Podmínky vzniku závislosti dělí do 4 kategorií:

1. Přeběžná, ale nepostačující podmínka. Týká se latentní poruchy osobnosti disponované k narcistickým rozporům.

2. Specifická podmínka. Nespočívá ve svedení druhými, ale v emoční poruše, která se vyvíjí nezávisle na setkání s drogou.

Subj. se projeví prožitkem nepřekonatelné krize, doprovázené deziluzí, pocity prázdnoty. Za tímto stavem je osobní konflikt, který si osoba nemůže připustit, protože se týká zapomenutých, nouzově překonaných konfliktů. Jde o narcistickou krizi a narcistický konflikt. Subjektivní stav, který ji doprovází, může motivovat k použití drogy.

3. Spolupůsobící podmínky. Nemusí být nutně přítomny a samy o sobě účinek nevyvolají. Jde o generační obsazení drogy jako symbolu protestu, odporu, nezávislosti, vzpoury a pod. Důležitá je úloha vrstevníků zneužívajících drogu jako náhražku za chybějící rodinnou strukturu.

4. Spouštěcí podmínka. Nastupuje jako poslední a předchází vzniku závislosti. Patří sem dostupnost drogy a normalizace mezi vrstevníky.

Podle Wurmsera se tedy vzniku závislosti týkají podmínky 1+2.

Jde o typ disponovaný k narcistické krizi. Osoby s touto poruchou nemají vyvinuté účinné obrany proti silným afektům. Narcistická krize se vyskytuje i v nejlepších rodinách a nejlepších sociálních podmínkách. Člověk disponovaný k závislosti uniká svým neúnosným vnitřním stavům, užívá drogu proto, aby se vyhnul duševnímu úrazu v podmínkách, které pro jiné nejsou traumatem (Wurmser).

Pokus o shrnutí:

V závislé osobnosti tedy existuje nevědomá intenzivní potřeba raného objektu (matky), bez něj se subjekt prožívá jako bezcenný, prázdný, nesmyslný.

Potřebuje jej tedy naléhavě nalézt, získat a držet. Co nejlíže, žádné „vně“ není dost jisté a blízko.

Svět „objektů“ - nezávislých druhých, je nehledě na tom, že v něm závislý dlouhé roky objektivně žije, subjektivně prožíván jako neobyvatelný. Je příliš ohrožující, nejistý. Svým způsobem zůstává závislé osobnosti ukryt a je jím vlastně neobjeven. Závislá osobnost projikuje svou vnitřní potřebu a zkušenost nezralé, infantilní struktury osobnosti do světa vztahů. V závislé osobnosti tak potkáváme, nehledě na demonstrovanou autonomii vysoce dětské a křehké stvoření.

Realitu je však stále obtížnější popřít. Hlavní pointa toxikopříběhů je vlastně o tom. Jak uniknout před konfrontací s realitou? Pokusy se dějí vnějšně - v extrovertní formě útěků, převleků (šatů i ideologií) i v introvertní formě skrze pokusy vytvořit jinou verzi vnitřního prožívání.

Realita se tlačí skrze vztahy s objekty, které jsou vlastně příliš skutečnými vztahy a objekty. Závislý proto hledá objekt, který by odpovídal jeho osobnostní struktuře, jeho vnitřní zralosti. Optimálním objektem je takový, který by dokonale, okamžitě plnil jeho symbiotická přání. Byl by „dobrý až k sežrání“, „vtělitelný“ - inkorporovatelný. Tedy nezczitelně můj. „Aby se mi dostal pod kůži“ a stal se mojí součástí. Protože je nanejvýše cenný, (jeho nejhlubším předobrazem je symbiotická touha po matce) stávám se cenným i já, pokud jej v sobě mám.

Závislé osobnosti se nepodařilo zvnitřnit - internalizovat během vývoje primární objekt ve své mentální podobě do své intrapsychické reality tak, jak to předpokládá normálně uskutečněný vývoj. Objekt se stále ztrácí, stále hledá. Jeho mentální podobu nahrazují substancí. Vztahy k ní demonstrují úroveň zralosti svých objektních vztahů.

„Teprve protože sestoupil až do samého nitra /našeho narušeného světa/ je spasitelný.“

Takový „dobrý, jedlý“, zvnitřněný objekt vyvazuje z rizik ohrožující reality. Vnitřně ji mění podle diktátu infantilní struktury osobnosti. Soužitím s ním vzniká nový „jiný“ svět.

Kapesní slovník základních psychoterapeutických směrů současnosti - od A do Z

(1. část)

Sestavil Zbyněk Vybíral

Objednávky na adrese:
KONFRONTACE, Tomkova 139, 500 02 Hradec Králové

vislosti?
stu zranění v
práním, které
hlednout, jak
yba“, původní
ět obtížnost a
radavky okolí,
timitu jiných
ůvodní drogy.
ateršské péče a
oxikací zlepšit

nakl.

n.j. v pražském

Morenem a jeho
aševně zdravých
nském kontextu

citů, cílů, potřeb,
sonálního stylu,
álních dovedností
toucího vědomí
poznání některých
nosti vyjadřovat

3. Spolupůsobící podmínky. Nemusí být nutně přítomny a samy o sobě účinek nevyvolají. Jde o generační obsazení drogy jako symbolu protestu, odporu, nezávislosti, vzpoury a pod. Důležitá je úloha vrstevníků zneužívajících drogu jako náhražku za chybějící rodinnou strukturu.

4. Spouštěcí podmínka. Nastupuje jako poslední a předchází vzniku závislosti. Patří sem dostupnost drogy a

Podle Wurmsera:

Jde o typ disponiční obrany proti účinné obrany proti a nejlepších sociálních vnitřním stavům, už pro jiné nejsou trauma

Pokus o shrnutí

V závislé osobnosti bez něj se subjekt p

Potřebuje jej tedy jisté a blízko.

Svět „objektů“ - i objektivně žije, subj způsobem zůstává. projikuje svou vnitř světa vztahů. V záv vysoce dětské a kře

Realitu je však st uniknout před konf převleků (šatů i idec prožívání.

Realita se tlačí sk objekty. Závislý pr vnitřní zralosti. Op symbiotická přání. nezcižitelně můj. „A

cenný, (jeho nejhlu i já, pokud je v sob

Závislé osobnosti ve své mentální po uskutečněný vývoj substancí. Vztahy k

„Teprve protože :

Takový „dobrý, jedlý,“ zvnitřněný objekt vyvazuje z rizik ohrožující reality. Vnitřně ji mění podle diktátu infantilní struktury osobnosti. Soužitím s ním vzniká nový „jiný“ svět.

a rozšiřují skupinový proces. Využití metod může být velmi kreativní: hraní rolí, různá interakční cvičení atd.

Vedoucí skupiny zastává spíše zdrženlivou pozici, resp. zasahuje do skupinového dění pouze tehdy, když je do něj přímo vtažen. Občas předloží vlastní vidění procesů, které se ve skupině odehrávají. Dynamická skupinová psychoterapie dnes představuje jak terapii jednotlivce skupinou, tak také terapii skupiny (sebou samou).

Cílem této metody je zlepšení individuálních problémů a poruch prostřednictvím zkušeností nabytých ve skupině (zkušenosti s hranicemi, rolemi apod.). Mělo by dojít k rovnováze mezi vnitřními a vnějšími nároky, rovnováze, manifestované autentickým chováním. (R)

Pozn. k literatuře: V 1. části Kapesního slovníku bylo čerpáno zejména z „Kurzbeschreibung psychotherapeutischen Methoden“ - z materiálu, který české Společnosti pro psychoterapii a rodinnou terapii věnovala Rakouská spolková společnost pro psychoterapii. Tento pramen bude i nadále ve slovníku označován značkou (R). Přeložil Z. Vybíral. Heslo „Biosyntéza“ je - velmi zkráceně a zhuštěně - zformulováno podle „Informace Centra pro biosyntézu v Heidenu“. Podobně jako heslo „Daseinsanalyse“ ho sepsal Z. Vybíral, ve slovníku označen (ZV).

Pozn. k pokračování: Kromě uvedeného literárního zdroje - rakouského hesláře - bude Kapesní slovník v dalších pokračováních tvořen i z jiných pramenů (již proto, že rakouský heslář neobsahuje všechny námi zařazené směry). Představitelé jednotlivých směrů, které chystáme do slovníku zařadit, mohou své podklady zaslat do redakce. Všechny budou velmi vítané! Upozorňujeme, že slovník si klade za cíl maximální stručnost, krácení zaslaných podkladů si proto vyhrazujeme.

Kritika hesel, upřesnění, doplňky a dodatky budou zařazeny na závěr (dle rozsahu event. vytvoří závěrečné samostatné pokračování). Rovněž každý kritický, upřesňující a doplňující hlas je tedy vítaný!

V čem je možné vidět hlavní přínos psychoanalytické teorie pro terapii závislosti?

Snad je možné pomoci jejího teoretického aparátu přesněji porozumět místu zranění v závislé struktuře osobnosti. Lze snad lépe porozumět infantilním obsahům a přáním, které jsou sdělovány skrze obtížně srozumitelný symptom závislosti. Lze snad i odhadnout, jak by měla vypadat a co by měla léčit terapie, pokud má být léčena „základní chyba“, původní příčina, která je ukryta v nevědomé struktuře zraněné osobnosti. Lze vidět obtížnost a dlouhodobost takové terapie, i to, že může být v rozporu s očekáváním a požadavky okolí, společnosti a samotné závislé osobnosti. Lze pak uznat odpovědně legitimitu jiných terapeutických přístupů, které pracují převážně s „náhradou“ - substitucí původní drogy. A to buď přímou náhradou látky (Methadon), či dlouhodobou simulací mateřské péče a umělé struktury, která zvenčí nahrazuje chybějící strukturu vnitřní.

Takové terapie vlastně akceptují nevědomý pokus závislé osobnosti, intoxikací zlepšit psychickou rovnováhu.

Literatura:

Přednášky v rámci Psu. institutu

R. + G. Blanckovi: Ego-psychologie: teorie a praxe, Psychoanal. nakl.

Ch. Rycroft: Psu. slovník, Psychoanal. nakl.

J. Laplanche, J. B. Pontalis: Psychoanal. slovník

Jan Šíkl publikoval poprvé v Konfrontacích č. 26 (4/1996). Působí m. j. v pražském RLAPSu.

VYUŽITÍ PSYCHODRAMATICKÉ METODY

V SATITERAPII

Marcela Němcová

Techniky, vyvinuté v rámci psychodramatické metody Jacobem Levi Morenem a jeho následníky, mohou být aplikovány u dětí, adolescentů, dospělých osob, duševně zdravých i nemocných za účelem dosažení nejrůznějších cílů, v různém společenském kontextu a v různých oblastech terapie.

V oblasti sebeuvědomění napomáhají například k ozřejnění vnitřních pocitů, cílů, potřeb, realističtějšího tělesného sebepojetí, uvědomění si vlastního interpersonálního stylu, obvyklých vzorců jednání, smyslu pro zodpovědnost. V oblasti interpersonálních dovedností vedou ke zvýšení sebedůvěry, autochtonního jednání, iniciativy, rostoucího vědomí zranitelnosti ostatních lidí, jejich potřeb, temperamentových rozdílů, k poznání některých společných interakčních a sémantických komunikačních obtíží, k dovednosti vyjadřovat

se kongruentně a jasně, umění naslouchat druhým, být empatickým. V oblasti hodnotových systémů přispívají k vyjasnění filosofie a smyslu života, myšlenek a představ o vlastní smrti, vztahu ke spirituálním hodnotám, meditaci a podobně. V oblasti spontaneity mohou sloužit k rozvoji hravosti, improvizace, uměleckého vyjadřování, v oblasti smyslové k rozvoji celkové citlivosti, pohybové kultury, smyslu pro rytmus a rovnováhu, v oblasti imaginace ke kultivaci dovednosti využívat asociací, snů, symbolů, obrazů, fantasmie, intuice. Podrobněji se využitím psychodramatických technik v těchto oblastech zabývá Blatner (1988).

Moreno vyvinul v rámci psychodramatické metody techniky hlubinné explorační jednání použitelné jak v oblasti intrapsychických problémů jednotlivce, tak v oblasti společenských vztahů. Pokud jsou tyto techniky aplikovány za účelem explorační práce jednotlivce, jde o psychodrama, v případě jejich využití pro explorační a řešení problémů, vyplývajících ze společenských vztahů, jde o sociodrama. Psychodrama jde v explorační práci hlouběji než sociodrama a je tudíž zpravidla aplikováno jako terapeutická metoda. Rozhodnutí o hloubce explorační práce však závisí výhradně na pacientovi, na jeho aktuálním prožívání a očekávání v tom kterém terapeutickém sezení. Případný záměr terapeuta „protáhnout“ pacienta celým psychodramatem v jednom sezení, spojený s očekáváním jeho „bombastické“ katarze, je zcela mylný a s nebezpečím poškození pacienta spojený názor. Častěji než celé psychodrama jsou terapeuti i jiných zaměření používány jednotlivé jeho techniky, samozřejmě s jasným záměrem terapeuta v závislosti na očekávání pacienta.

Základní paradigma terapeutické práce se skupinovou dynamikou u pacientů i zdravých osob, „terapeutický formát“ (Moreno 1955), je vlastní nejen psychodramatu, ale je všeobecně platné i pro metody příbuzné, jako sociodrama a satidrama. Všechny tyto metody též používají pět hlavních nástrojů, kterými jsou: jeviště, protagonista, vedoucí terapeut neboli direktor, štáb koterapeutů a publikum (to nemusí být vždy při psychodramatu). Způsob a principy práce se však v některých bodech liší právě v závislosti na tom, zda jde o aplikaci technik v rámci psychodramatu, sociodramatu nebo satidramatu.

V psychodramatu je protagonistou konkrétní jedinec a pozornost celého terapeutického týmu je „zaměřena na individuum a jeho privátní problémy“ (Moreno 1993, s. 59). Protagonistou sociodramatu je skupina a rolové vztahy, dané pravidly určité společnosti nebo její části, bez ohledu na problémy členů dané společnosti či skupiny v jejich ostatních rolích (Moreno 1993). Sociodrama však může být využito nejen k řešení skupinových problémů, ale též k modelování nevhodnějších způsobů jednání v různých situacích, které se v rolových vztazích vyskytují. V této souvislosti se také hovoří o „hraní rolí“ (Blatner 1988). Další odlišnost spočívá v tom, že „psychodramatický přístup ... směřuje k osobní katarzi; sociodramatický přístup ... směřuje k sociální katarzi“ (Moreno 1993, s. 60).

Zapojí-li se aktivně do dramatizace publikum nebo jeho část, protože protagonistovo téma shledávají i tématem svým, jde o další specifickou formu psychodramatické metody, nazývanou satidrama. V satidramatu se publikum aktivizuje více než pouze k projevení zájmu a ochoty pomoci protagonistovi, jako je tomu v psychodramatu. Cílem satidramatu je též více než nácvik zvládnání určitých sociálních dovedností v rolových vztazích, jako tomu je v sociodramatu. Základním metodickým principem satidramatu je dramatické konkretizování emočně nabitě problematiky, kterou sdílí terapeutická skupina nebo její

část. Toto dramatické konkretizování postupuje ve třech fázích: 1. vyjádření a upřesnění prožitku jedním z protagonistů, neboli jeho vyžití a zvnějšnění v *acting-out*, 2. sdílení a akceptování dramaticky upřesněného prožitku, neboli jeho zažití a zvnitřnění v *acting-in*, 3. označující uspořádání dosud aktualizovaných prožitků, neboli jejich integrující zaznamenání v takzvaném *noticing* (Frýba 1989, s. 61–66). Všeobecně platným principem v satiterapii je opakování těchto tří fází, které postupně připravuje podmínky pro vznik čtvrté fáze integrační katarze.

Předchůdcem satidramatu je kosmosdrama, vycházející z konkretizujícího znovuprožívání situací spojených s prožitky štěstí a dobré vůle (*acting-in*) a s jejich následným dramatickým vyjádřením ve skupinové interakci (*acting-out*). Kosmosdrama bylo vyvinuto koncem sedmdesátých let Morenovou a Frýbou jako kombinace sociodramatu a buddhistické meditace dobrotivosti (Frýba & Moreno 1979). Konstituování satidramatu Frýbou vychází ze základních principů satiterapie a postupů průzkumu psychotopu (Frýba 1997). Protagonistou satidramatu je skupina osob, například vyčleněná z publika, pro niž je v psychotopech jejich členů určité téma stejně silně prožitkově obsazeno. Satidramatické téma často spojuje komplementární problémy protagonistů, je výslednicí jejich společně prožívaného světa. Na interpersonální úrovni jsou konkretizovány a harmonizovány protichůdné zájmy a role protivníků, kterým odpovídají protiklady na úrovni intrapersonální. Satidramatický proces takto směřuje na dvou úrovních ke katarzi integrační, která charakterizuje všechny cíle satiterapie.

Techniky vyvinuté v rámci psychodramatu jsou, kromě jiných, v satiterapii využívány při průzkumu, restrukturalizaci a harmonizování psychotopu, t.j. „psychologicky pojetého životního prostoru konkrétní osoby, jehož struktury jsou definovány výhradně prožíváním právě této osoby“ (Frýba 1993, s. 13). Zatímco průzkum psychotopu má především funkci diagnostickou, při jeho restrukturalizaci již nastupuje fáze terapeutická, podmíněná postupně získávaným vhladem pacienta do souvislostí patologických vzorců jeho prožívání a jednání. Při harmonizaci psychotopu jde navíc o kultivaci blahodárných potencialit a dovedných forem jednání (Němcová 1993). Satiterapie je integrativní psychoterapie, determinovaná principem všímavého zakotvení v tělesné skutečnosti, principem synoptického pojetí osoby, v němž je integrován triadický vztah mezi prožíváním, věděním a jednáním, principem eticko-psychologické determinace prožívání, dále principy pozitivní motivace a ochrany zdravého jádra osobnosti, které úzce souvisí s předcházejícími, principem všímavého sebeurčení a moudrého nadhledu a principem dovednosti v prostředcích (Němcová 1995).

Psychodramatické techniky lze při současném respektování principů satiterapeutického formátu používat jako nosná terapeutická média a indikovaně terapeutem vkládat do probíhajícího skupinového procesu. Psychodramatické konkretizování je například indikováno, dostane-li se skupinová diskuse či sdělování obsahu svého patologického spletence jedním z členů skupiny do „slepé uličky“, t.j. do roviny prázdného, prožitkově nepodloženého verbalizování. K tomu může dojít i při vedení pacienta ke konkretizaci prožívání nebo znovuprožívání určité události, která má klíčové postavení v jeho patologickém komplexu.

Účelem konkretizace je jasnější zkomunikování tématu, které je psychoterapeuticky

zpracováváno, a to nejen pro pacienta, ale i terapeuta. Uniká-li pacient nebo skupina při konkretizaci příliš na rovinu prožitkově prázdného popisování či hodnocení klíčové situace, je vhodné převést konkretizaci z původní verbální úrovně na úroveň jednání, t.j. dramatizaci. Teprve po jejím provedení následuje nové, přesnější a kvalitativně hlubší slovní zachycení dané skutečnosti, konkretizované jednáním.

Pro ilustraci uvedu příklad konkretizace katexované problematiky několika členů výcvikové satiterapeutické komunity, vztahující se k otázce „*Kam patřím, kde je moje místo?*“. V první den jednoho z víkendových komunitních setkání přišlo s touto otázkou, sice různě, ale velmi podobně formulovanou, několik členů komunity při reflektování mezidobí mezi víkendovými setkáními. Vzhledem k tomu, že odpověď na ni sytí základní čtyři zakotvení (zakotvení v tělesné skutečnosti, zakotvení v cíli, v nosném mezilidském vztahu a v instituci), s nimiž v satiterapii pracujeme a byla aktuální pro několik členů skupiny, rozhodla jsem se druhý den pro její konkretizaci satidramatem.

Členové skupiny byli nejdříve vyzváni k diskusi na toto téma, která byla zpočátku kreativní a plodná, ve smyslu zpřesňování a sdílení, ale postupně se dostávala do roviny pouhých verbálních úvah. V tom momentu jsem se obrátila na skupinu se žádostí o pomoc jednoho dobrovolníka. S mužem, který se přihlásil, jsem přešla ze základního terapeutického prostoru, v němž seděla diskutující skupina, do takzvaného „chráněného prostoru na druhou“ a postavila ho do jeho středu, čelem ke skupině. Poté jsem se obrátila na ostatní členy skupiny s otázkou, zda někdo chce jít za tímto mužem. Kromě tří tak učinili všichni — pro další práci s nimi tedy vznikl satidramatický rámec. Všem zúčastněným jsem dala instrukci, aby se v tomto prostoru pohybovali a našli si místo, které jim nejlépe vyhovuje a po jeho nalezení na něm setrvali. Následovala instrukce k uvědomění si a označení aktuálních pocitů prostřednictvím techniky konkretizace, kterou lze nazvat „Moje místo“.

Technika „Moje místo“ má několik variant, kterým je však společně opakované hledání a zaujímání místa v jasně definovaném kontextu společenském, kulturním, pracovním, rodinném či jiném. Pacient nebo skupina pacientů nejprve tedy definuje kontext, v našem případě ho skupina definovala v úvodní diskusi. Jádrem této techniky zde pak bylo opakování acting-out a acting-in při zaujímání místa kolem dobrovolníka, stojícího v chráněném prostoru. Nikoliv abstraktní povídání o „místě“, nýbrž konkrétní jednání při zaujímání místa bylo terapeutkou komentováno tak, aby mohlo být protagonisty zaznamenáváno a tím uvědomováno. V našem případě šlo o protagonisty, kteří z předchozích terapeutických setkání již znali podmíněné souvislosti konkretizace: 1. acting-out a acting-in, 2. komentování terapeutem, 3. opakované acting-out a acting-in, 4. vlastní komentování protagonistou, 5. zaznamenávání těchto komentářů, které představují nové vhledy do konkretizované situace. Tímto způsobem skupina pracovala přibližně dvacet minut. Poté jsem všem zúčastněným na konkretizaci poděkovala, převedla je zpět do základního terapeutického prostoru a následně

vyzvala ke sdělení svých prožitků v průběhu i závěru konkretizace. Následující reflexe zúčastněných svědčily o intenzivním průvodním prožívání konkretizované skutečnosti, spojeným se znovuvybavením nejrůznějších konkrétních situací z jejich života — například: „*Uvědomila jsem si, že se včleňuji do skupin, ale zůstávám na okraji*“; „*Chtěl jsem mu*“ (muži ve středu) „*položít ruku na rameno, ale bylo kolem něho moc lidí, nedostal jsem se k němu ... bývá tomu tak i s mými dětmi z rozvedeného manželství ... chtěl bych s nimi být sám, ale je kolem nich stále někdo jiný*“; „*Uvědomila jsem si, že mnohdy se stavím za záda druhého člověka, pořád mám potřebu někoho ochraňovat*.“ Tyto znovuvybudované, dříve prožité konkrétní situace, vztahující se k iniciální otázce „*Kde je moje místo?*“, byly v důsledku získaných dílčích vhledů při konkretizaci popsány neverbální technikou „*Moje místo*“ postaveny do nového kontextu. Verbálně pak byly při následné reflexi „*uchopeny*“ na zcela jiné, kvalitativně vyšší úrovni než tomu bylo v iniciální diskusi.

V uvedené ukázce lze snadno vystopovat jednotlivé fáze satidramatické konkretizace. Počáteční diskuse o katexované problematice definovala téma satidramatu a určila jeho kontext v terapeutickém prostoru. První fázi vyjádření a zvnějšnění prožitku v *acting-out* iniciovala terapeutka instrukcí k hledání si místa v takzvaném „chráněném prostoru na druhou“. Druhou fázi zažití a zvnitřnění v *acting-in* představovala terapeutická práce většiny členů skupiny v „chráněném terapeutickém prostoru na druhou“. Třetí fázi zaznamenávání (*noticing*) iniciovalo komentování, nabídnuté terapeutkou. Následné reflektování vlastních prožitků účastníky konkretizace, již opět v základním terapeutickém prostoru, představovalo integrační katarzi, v níž byl sdílen získaný vhled.

LITERATURA:

- Blatner, A.: *Acting-In: Practical Applications of Psychodramatic Methods*, Springer Publishing Comp., New York 1988
- Frýba, M.: *The Art of Happiness, Teachings of Buddhist Psychology*, Shambhala Publications, Boston 1989
- Frýba, M.: *Principy satiterapie*, Atelier satiterapie, Velká Bíteš 1993
- Frýba, M.: *Satidrama*, Konfrontace, 4, 1997 (připraveno do tisku)
- Frýba, M. & Moreno, Z.T.: *Kosmosdrama und Sati-Meditation*, Psychodramakreis, Bern 1979
- Moreno, J.L.: *The Significance of the Therapeutic Format and the Place of Acting Out in Psychotherapy*, Group Psychotherapy, 8 (7-19), 1955
- Moreno, J.L.: *Who Shall Survive? - Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy and Sociodrama*, ASGPP, Mc Lean, VA 1993
- Němcová, M.: *Techniky průzkumu psychotopu I*, Atelier satiterapie, Velká Bíteš 1993
- Němcová, M.: *Úvod do satiterapie*, Atelier satiterapie, Velká Bíteš 1995

INTEGRACE PŘEDPOKLÁDÁ INTEGROVÁNÍ

Ivan Úlehla

Rád bych na začal veřejnou rozpravu o činnosti, která mi není jasná. Není mi jasná, ačkoli jsem ji sám z nedostatku něčeho jiného dělal mnoho let. A poté, co už jsem si skoro myslel, že už ji nedělám, jsem zjistil, že nepochybně pokračuji. Mám na mysli výběr toho, proč dělám právě to, co dělám, myšleno při práci s klientem v terapii. Po letech eklektického (dnes by se asi řeklo integračního) hledání jsem přijal za svůj systemický přístup. Na první pohled bylo důvodem to, že mi dal odpovědi na otázky, na něž jsem do té doby odpověď marně hledal. Ale to není docela přesné. Jednak by bylo třeba říci, jaké to byly otázky, jednak ve mně samotném fungovalo cosi, čemu bylo jasné, že je to právě to nejlepší, co si mohu vybrat. Toto cosi bych chtěl konzultovat s kolegy integrátory, ale i všemi ostatními.

Když jsem si vybral systemický přístup, dostal jsem tedy odpověď na otázky, které jsem si do té doby neuměl odpovědět pro mne uspokojivě. Získal jsem ucelenou teoretickou konstrukci, která obsahuje v míře pro mé chápání dostačující obecnou teorii poznání aplikovanou na oblast psychologie a psychoterapie, teorii klinické praxe a metodologii jejích aplikací v rutiní práci s klienty. Mohl bych tedy být spokojený, zdálo by se, že nemusím eklektizovat, integrovat, nemusím vybírat z nepřeberných možností, svůdných jako sirény. Mohu snadno o mnohém říci: toto už se učit nebudu a mohu i zdůvodnit proč.

Co však zůstává stejné, je otázka, proč a podle čeho jsem si vybral právě systemický přístup, a ne analytický, gestalt či jiný. Možná je to otázka pro všechny, nehledě na to, zda si vybrali „školu“ nebo „od každého to nejlepší“. Je to něco, co děláme všichni, a mně se zdá, že by stálo zato tuto činnost reflektovat, či - jak se říkávalo kdysi - zkoumat introspekci.

Jako eklektikovi mi bývalo kritériem cosi, co mi říkalo, že „to sedí“, tedy dnes bych řekl, že to zapadá do struktury mého organismu. Prostě se mi to líbilo. Pochopitelně jsem měl na mysli, že se mi to líbí ve vztahu k tomu, co chci dělat, totiž pracovat s klienty. Dokonce jsem se domníval, že si vybírám především s ohledem na užitečnost a přínosnost právě pro klienty. To dnes musím opravit, myslím, že jsem si vybíral takové věci, které se týkaly mne samotného více než klientů. Například mi „nabízely“ jistoty. Jistoty potvrzující mou profesionalitu, jistoty podporující mé vědomí toho, že postupuji správně. Jistoty, že vybrané postupy jsou ověřené, potvrzené a mají renomé, že od nich mohu čekat úspěch, a tedy se mohu na ně spolehnout jako na pravdivé.

To ovšem také může znamenat, že klíčem k výběru byla jistota, kterou jsem potřeboval posílit, respektive nejistota. Jestliže ovšem byla klíčem výběru moje nejistota a potřeba jejího utišení, jak to vlastně souviselo s klienty? Moje nejistota je moje, jakkoli se vztahuje k něčemu, například klientům. Moje potřeba jistoty mění mne, a nikoli klienty. Je pravděpodobné, že nakonec má nějaký vliv na klienty, ale prvotní jsem v uspokojení této

potřeby jistoty já sám jako terapeut. Znáám zaklínadla, že budu-li zralější, jistější, zkušenější atd., bude to ku prospěchu klientům. Dnes je považuji za mámení, které zájmem klienta zastírá prospěch terapeuta.

Mé současné jistoty jsou v porozumění a víře, že většina mých dřívějších otázek vyrostla z uvažování, stojícího na chybných předpokladech, tedy že jsou to právě tyto otázky, které mne nutí pachtit se za psychotherapeutickým grálem, kamenem mudrců a procházet nekončící řadou technik, zda by mne náhodou nějaká neupoutala natolik, abych u ní setrval. Konečně jsem do profesionálních důsledků pochopil, že už dál nemohu postupovat jako divák u televize, který brouzdá po všech kanálech, zda by se mu něco náhodou nezalíbilo. Že nemohu nechávat výběr na čemsi „vnějším“. Že musím nevyhnutelně a do konce nést zodpovědnost za výběr toho, co dělám, proč to dělám. Že nejprve já musím vědět, co i jak chci dělat a mít vysvětlení, abych si mohl vybírat k tomu příslušné. Chci, aby má práce byla stylová, mravná, celistvá a příjemná pro mne i klienta.

Ze systemického přístupu jsem si udělal styl, kterým jsem se konečně oprostil od toho, abych práci s klienty dělal „tak ňák“. Už nechci být Takňákem. Co jsem získal, bylo cosi pro mne nečekaného, totiž bezpečí pochybování, bezpečí kladení otázek, bezpečí nevědomosti, bezpečí nerozumění, a to vztaženého jak k vlastní terapeutické práci, tak ke klientovi. Co jsem zatím nenašel, je odpověď na otázku, podle čeho jsem si vybral právě tento přístup.

Mám návrh, jak tomu rozumět. Vychází z toho, že zde, jak se zdá, existuje přepestrá a podivuhodně široká, ba dokonce neustále se měnící škála možných odpovědí na mé, tedy terapeutovy, potřeby. Je to takové frommovské téma. Když psal o potřebě každého zodpovídat si základní existenciální otázky, poukázal na to, že mezi lidmi, čili v tom, čemu říkáme společnost, je dostatek nejrůznějších odpovědí, aby si kdokoli, jakkoli jiný, mohl na své existenciální otázky najít sobě přiměřenou odpověď. Jaké své potřeby uspokojujeme jako psychotherapeuti tím, že si vybíráme právě tyto, a ne jiné způsoby a postupy práce?

To, co jsem v systemice našel, je příslost v posuzování sebe sama a toho, co vlastně v terapii dělám, s čím vším do ní vstupuji, jak se v ní účastním a co mohu či nemohu ovlivnit. Uznávám, že je to pro mne právě tento přístup a přemýšlení o něm, co mne dovedlo k otázce, jak to vlastně děláme, když si nějaký přístup vybíráme. Zatím na to nedovedu dát jednoduchou odpověď, uvažuji zde „nahlas“ a veřejně. Hledám další hlasy, které také zajímá rozvíjet toto téma.

Nejde o takové samozřejmosti, jako že chceme pomáhat, být užiteční, prospívat klientům, pomáhat jim lépe žít, léčit je a podobně. Nejde pro tuto chvíli o klienty. Abychom mohli být klientům prospěšní, věřím, že jde o nás samotné. Domnívám se, že každý psychotherapeut, aby mohl vykonávat svou profesi, potřebuje něco takového, co jsem pro sebe nazval jistotou a bezpečím. Zajímalo by mne, jak to vidíte a nazýváte vy ostatní, nehledě na přístupy, školy či názvy, které pro svou práci používáte. Jsou někde odpovědi? Jsou někde jiné odpovědi?

V Písku 18. května 1997

Redakce Konfrontací uvítá každý příspěvek na podobné téma. Budeme rádi, když se v něm nevyhnete zejména zodpovězení si dvou otázek:

1. *Čím v sobě posilujete jistotu, že postupujete správně?*
2. *Jste někdy při práci s klientem „Takřákem“?*

První repliky na témata, otevřená, či spíše „připomenutá znovu“ Ivanem Úlehlou, přineseme již v příštím čísle.

NĚKOLIK POZNÁMEK O PSYCHOTERAPII V JAZYCE

(Ještě jednou k sympoziu „Jazyk v psychoterapii-psychoterapie v jazyce“.)

PhDr Vratislav Strnad, ISZ Praha

Rád bych se také já svým komentářem vrátil k proběhlému sympoziu z hlediska jednoho z organizátorů. Pro mě bylo symposium ojedinelou scénou, vzniklou z nezvyklé a náročné myšlenkové spolupráce referujících a koreferujících, kteří na sebe vzali úkol zamyslet se nad úlohou jazyka ve své profesi. Mělo jít a z mého pohledu rozhodně šlo o *akademickou diskusi*, poodhalující způsob myšlení různě zaměřených odborníků a konfrontující různost myšlení, různost argumentace. Rozhodně nešlo, ani nemělo jít o diskusi popularizační. Proto jsem se spíše obával přílišné ochoty spolu konvenčně souhlasit než případného nesouhlasu či nedorozumění. Šlo mi o cosi na způsob televizního „Respektování“, ovšem v kontextu rozpravy psychoterapeutů. Myslím, že takovýto druh setkání potřebuje naše psychoterapeutická obec více než tradiční konference, v nichž desetiminutové a na sebe spíše nenavazující příspěvky střídají jeden druhý a k žádné skutečné diskusi nedochází, ani vlastně dojít nemůže. Účastník se pak může alespoň těšit, že se setká s kolegy a kolegyněmi sobě milými. K tomu účelu by snad bylo vhodnější rovnou se sejít v restauraci nebo v hotelu - a šťastní jsou ti, kteří si takovou příležitost dovedou vytvořit i bez oficiálního rámce konference. Všimněme si také, že na žádné z domácích konferencí *po celou jejich historii* nebyla proslovena, ani vyslyšena myšlenka tak převratná, že by přímo ovlivnila další vývoj oboru, anebo alespoň rozpoutala další diskusi. K takovým věcem ovšem v zahraničí občas dochází, přes všecken balast, který se kolem takové konference nakupí. Např. v roce 1981 na konferenci rodinné terapie v Curychu otřásl referující Paul Dell a Bradford Keeney převládajícím způsobem pragmatického myšlení rodinných terapeutů takovým způsobem, že to vedlo jednak ke skandálu v sále, jednak ke vzniku systemické terapie. Psychologie a sociologie konference jsou neprávem přehlížené možné obory, jen zdánlivě neužitečné a okrajové. Například by bylo jejich nesmírným přínosem zkoumat, jak se mění kritéria úspěšnosti konference, od preference věcné kvality příspěvků k preferenci popularizačních bonmotů, jakýchsi obdob videoklipů, nahrazujících filmová dramata. Nebo jak se přesouvá zájem o referáty k zájmu o smíšenou formu praktikujícího, lehce poučného a zábavného workshopu. Je to bezpochyby celosvětový trend. Ale to by bylo jiné téma.

Sympozium, tak jak bylo koncipováno, bylo vhozenou rukavicí kolegům a kolegyním,

kteří bavi a nikoli bolí myslet, kteří nepotřebují popularizovat a obhajovat své myšlenky v navazujících workshopech, v nichž si každý trochu užije „toho opravdovějšího než je myšlení, totiž zážitku na sobě“. Ovšemže tím nechci zatracovat ani nesmírnou důležitost popularizace, ani význam workshopu. Pouze soudím, že žádná praktická ukáзка nemůže nahradit to nejzávažnější - prezentaci soustředěného pohledu na sebe sama a na svoji úlohu v psychoterapeutickém procesu. S léty praxe se mi zdá, že tento luxus je živou vodou každého skutečného profesionála. A právě z tohoto pohledu hodnotím proběhlé kolektivní dílo symposia jako jednoznačně přínosné, i když ne zdaleka zdařilé. Referující dokázali dovést své příspěvky do konečné podoby, což nebylo vůbec snadné a už vůbec ne samozřejmé ani pro ně samotné, ani pro jejich koordinaci organizátory. Také touto formou bych chtěl všem aktivním a pasívním účastníkům našeho setkání upřímně poděkovat za jejich snahu se dorozumět, kterou pokládám za cennější než dorozumění samo.

Nástrojem dorozumívání je „slovo“. Tím nemyslím tzv. verbální komunikaci, která předpokládá existenci tzv. komunikace neverbální. Tím myslím to, co hlavně děláme, když celé hodiny sedíme spolu v jednom sále a co míří do středu přítomného dění. V konferenčním sále - podobně jako v konzultační místnosti psychoterapeuta - se ovšem děje všechno možné, podle toho, na co soustředíme svou pozornost (od červenání a kručení v žaludku, přes nejrůznější fantazie a osobnostně podmíněné postoje, až po měnící se hladinu endorfinu a apomorfínu). Je spíše bídou psychoterapie, že všechny tyto výkladové modely (společné) reality, jak jsem je zde ironicky naznačil, dávají tak malý lidský smysl, tak málo dávají porozumět *lidské potřebě dorozumění a spolupráce v kontextu psychoterapie*.

„Psychoterapie v jazyce“ je proto zcela jiné téma (a jiná diskuse) než „jazyk v psychoterapii“. Prvé předpokládá, že psychoterapii je užitečné vnímat jakožto zakotvenou v jazyce, protože ten je výsostným nástrojem toho, jak být spolu, resp. jak spolu nebýt. Ať již jazykem rozumíme cokoli. Druhé předpokládá, že jazyk, tedy i způsob, jak být spolu, je již zakotven v hotové a již dále neproblematizované realitě nebo rámci psychoterapie. K tomu ovšem nelze než dodat, že to, jaká je psychoterapie, je zase otázkou názoru, argumentem v diskusi, která se tvoří v jazyce.

Shodou okolností (a pro mě velmi překvapivou) připomněli prvé téma jen stoupenci tzv. radikálního konstruktivismu a vysloužili si tím, že se celá diskuse stočila na téma radikálního konstruktivismu. 95% diskuse probíhalo na druhé téma: na téma jazyka v realitě, považované za jaksi hotovou a nediskutovatelnou. Pro Zbyňka Vybírala, výtečného vydavatele tohoto jediného zdařilého českého psychoterapeutického časopisu, si konstruktivisté dokonce vysloužili přízvisko „ohrazující se“. Považoval bych to za velkou poctu, kdybych netušil, že je jím míněno něco jiného, než čeho bych si cenil. Z kontextu tuším, že tím Zbyněk míní „vyčleňování sebe sama“, „dělání ze sebe něco extra, za každou cenu“. (Zbyňku, oprav mě, jestli se mýlím.) Cenil bych si jako pocty, kdyby tím bylo míněno (na způsob Karla Poppa) „vymezování svého stanoviska v diskusi“, „snaha postihnout hranice, za nimiž daný předpoklad už neplatí“, snaha, umožňující diskusi. Taková snaha ovšem není výsadou konstruktivistů, ale podmínkou vědecké diskuse vůbec, bez ohledu na zastávané pozice. Podmínkou každé diskuse přece je **OCHOTA OTEVŘÍT SVÉ MYŠLENÍ, KTERÁ JEDINÁ UMOŽŇUJE**

SPOLUPRÁCI. Lépe by snad bylo říci to obráceně: potřeba spolupráce zakládá ochotu otevřít své myšlení, argumentovat, vyjasňovat si své názory. A to nejde jinak než v jazyce. Konstruktivisté tuto věc druhým neupírají, ptají se jich jen, jak to myslí, když říkají, že to dělají jinak. (Jak např. spolupracují s druhým a jak otevírají své myšlení vůči druhému svými neverbálními projevy, svou osobnostní strukturou nebo ... svými blokátory MAO...?)
23. 6. 1997

Institut pro systematickou zkušenost ve spolupráci s katedrou psychologie FF UK
pořádá

EXKLUZIVNÍ WORKSHOP

"Sociálně konstrukcionistický přístup v psychoterapii - poslední vývoj"

Karl Tomm, MD

Filozofická fakulta University Karlovy, Celetná 20, Praha-1, Zelená posluchárna

27. listopadu 1997

9-12, 14-18 hodin

Karl Tomm - známý rodinný terapeut, profesor na katedře psychiatrie lékařské fakulty University of Calgary a vedoucí Family Therapy Program v rámci Health Sciences Centre.

"Terapeutův příspěvek k terapeutickému rozhovoru záleží na jeho pojetí podstaty problémů a jejich možných řešení. Jestliže předpokládáme, že mentální jevy jsou založeny na sociální interakci a pouze sekundárně se manifestují jako psychické, začneme pozorně zkoumat, co se děje mezi terapeutem a klientem během dekonstruování patologie a ko-konstruování léčby a uzdravení. Workshop bude hledat různé vzorce dotazování, které mohou mít zcela odlišný vliv na rozhovor a jeho výsledky. Věřím, že v průběhu dne se účastníci aktivně zapojí do diskuse." (K. Tomm)

Cena: 350,- Kč při platbě do 15. října / 450,- Kč při platbě později
Studenti (při předložení indexu) zdarma - počet omezen

Termín pro přihlášení: 15. říjen 1997 - nebude-li k tomuto datu 25 přihlášených, kteří poukázali účastnický poplatek na konto ISZ, nebude možné workshop uskutečnit.

Způsob platby: a) bankovním převodem číslo účtu: 5103113/6400
konst. symbol: 0308
var. symbol: 9750

b) složenkou typu C na adresu:
ISZ, Branická 89, 147 00 Praha 4

Počet účastníků: 25 - 40

Přihlášky zasílejte písemně na adresu ISZ, Branická 89, 147 00 Praha 4
faxem na č. (02)460042

Fejetony

Den, kdy ještě skutečně vzlétnou motýli

Ivo Kunst

„Už zase mám to intenzivní myšlení, doktore. Podávám teda zprávu, jaké je to u středu. Ty vaše prášky mě tam nechťejí moc pustit. Já vím, že tomu u mě říkáte nemoc, ale když nejsem až u středu, tak nejsem nic. Jako bych nežil. Co myslíte? Žiju vůbec, když mám tu schizofrenii nebo to jenom tak vypadá? Nejsem schopen rozhodnout, jestli trochu ano nebo trochu ne. Určitě mi ale někdy žije žaludek. Jednou jste říkal, že tak prožívám. Nevím jestli je dobré mít intenzivní myšlení tak blízko. Nevím taky, jak je to vlastně s těmi prášky od vás. Po nich toho není tolik. Ale to se pak bojím se, že přehlédnu, až přijde ten den, kdy ještě skutečně vzlétnou motýli.“

Karlovy návštěvy v ordinaci se podobaly jedna druhé jako vejce vejci. Zaklepal, nečekal na vyzvání a hned se posadil. Upřel oči někam do neurčita a začal s „děláním slov“. Jeho hlas zněl monotónně. Otázky si sám zodpovídal. Proud asociací se volně přeléval sem a tam. Pak se zvedl, poděkoval a zamířil ke dveřím. Sotva se dotkl kliky, prudce se otočil. Potřeboval se ještě zeptat, kdy má zase přijít pro léky. Nezdržoval se čekáním na odpověď a pokračoval v započatém pohybu pryč z ordinace. Všechno, co dělal působilo dojmem neotřesitelné jistoty. S tou také jednoho dne postavil na koberec ordinace klec s párem andulek. Nic nevysvětloval, nedovoloval si. Udělal to. Od té doby jsme se setkávali ve čtyřech. Osaměli jsme zcela výjimečně. To muselo být k nule nebo foukal severák. Říkal, že průvan a zima andulkám škodí.

Když jednou odcházel, jen tak mimochodem utrousil, že s tátou už nebydlí. Táta mu vždycky vyčítal velkou spotřebu a malé příjmy invalidy. Netušil jsem, že by mohl syna prostě vyhodit z bytu a vyměnit vložku v zámku. Znal jsem ho jako podivína, který žil ve svém téměř hermeticky uzavřeném, zpočítatelném světě bez emočních poryvů. Měl jsem pocit, že ho při životě drží pouze strach z nějaké ztráty. O Karlově matce jsem věděl jenom to, že se z léčebny domů téměř nevrací.

Pak už jsem Karla nikdy neviděl. Po čase identifikovali jedno řekou vyplavené tělo jako jeho.

Karel už není. Je to tak samozřejmé, jako všechno, co dělal. Mohu se pouze dohadovat, že se se svou bohorovnou ležérností, jen jakoby mimochodem zajel zeptat do některé léčebny, jestli by ho tam na zimu neubytovali i s andulkami. Vždycky chtěl mít u sebe čerstvé doporučení k přijetí. Říkal, že musí být připraven na všechno. Asi to nějak nedopadlo. Jemu nádražní sychravá rána

po svaté Anně nevadila. Byl příliš zaujat blízkostí středu. Andulky to ale měly těžké. Vždycky se bál, že nastydnou. Myslím si, že to zařídil tak, aby byli u středu společně.

Tohle všechno mi táhlo hlavou, když jsem se jednoho sobotního rána šel projít k řece. Chouliil jsem se před lezavou dubnovou syrovinou mezi klopy kabátu. Dlouho jsem si nenašel čas na inventuru vlastních nálezů a ztrát. Přemýšlel jsem i o Karlovi. Zůstalo po něm prázdné místo. Takové jako třeba po autobusové lince z Chocně přes Rozsochu. Nejel jsem s ní už dvacet let. A přece k mému životu patřila stejně neodmyslitelně jako tikání hodin v obývacím pokoji. Také jejich krok jsem vlastně začal vnímat, až když se zastavil.

Teprve to dubnové blues mě upozornilo, jak málo jsem se zajímal o jeho svět. Byl jsem tehdy přímo fascinován diagnostikovatelnými jevy. Tolik jsem se potřeboval hradbou psychopatologického pojmosloví chránit před jeho viděním světa. Přinášel do ordinace zvláštní poezii plnou chladivého smutku. Nasával jsem jí a stával se její součástí. Vůbec jsem si to neuvědomoval. Bylo tak bezpečné o tom všem uvažovat jako o Karlově nemoci.

Andulky to nekomplikovaly. Prostě naplno žily každý Karlův den a to nikdo jiný nedělal. Ony jediné měly k němu opravdu blízko.

Karla se už nezeptám nikdy na nic. Kdo jiný než on mně přitom mohl říci, jak poznám ten den, kdy ještě skutečně vzlétnou motýli?

Devět miliard božích jmen

Ivo Kunst

Paní Klára byla podle vlastních slov vždycky „příšerně nervózní, nejistá a zmatená“. Vůbec si nevěřila. Její děti, dva kluci jako rtuť měli talent být v jediný okamžik na několika místech bytu současně. V poradně jí vysvětlili, že mají lehkou mozkovou dysfunkci. Učitelka tomu ale nevěří a tvrdí, že jsou jenom nevychovaní a vrozeně drzí. Když jsou doma kluci a manžel, stává se situace trvale třaskavou. Muž jí dává jasně najevo, že to s ní on ani kluci v životě nijak nevyhráli. Podle něho si jenom vymýšlí různé nesmyslné stesky místo toho, aby řádně plnila ženské povinnosti. A v posteli je to už úplná katastrofa. Manžel má starosti s pitím a s prací. Je stále podrážděný.

Zjištění, že je opět těhotná, ji zastihlo nepřipravenou a vyčerpanou. Byl to pořádný šok. „Normální ženská to nějak udělá, aby se jí to nestalo. Ty ses úplně zbláznila! Třetí dítě! To jsem snad měl ještě opici, když jsem si tě bral!“

Cítila se být na všechno sama, zmatená a bezradná. Hledala oporu mezi lidmi ze SPOLEČENSTVÍ. Připadali jí tak hodní a vzdělaní. Trochu ji sice udivilo, když neklid jejich dětí pokládali za projev posedlosti démonem, ale všude je něco. Uměli politovat. „Interrupce?! Vy jste se musela asi zbláznit! To je přece proti

Bohu!“ To něčekala. Zaskočilo ji to. Ještě ten den, kdy měla jít na gynekologii jí někdo ze SPOLEČENSTVÍ snad pětkrát volal. Vyčítal a vyhrožoval. Ve schránce pravidelně nacházela fotografie dětí s rozřezanými bříšký. „To děláš vlastním dětem! Hledej útěchu v Bohu!“, stálo pod každou z nich.

Dodnes jí není jasné, proč se zhroutila až po výkonu. Od té doby nemůže spát a bojí se chodit mezi lidmi.

„Víte, pane doktore, já se neubráním a ve slabých chvílkách někomu ze SPOLEČENSTVÍ sama zavolám. Prosím je za odpuštění. Bojím se jim nezavolat. Říkali, že jste ve spojení s ďáblem. Nezlobte se na mě, ale já k vám už nemohu chodit. Napište mně jenom TISERCIN na spaní. Víte, já se bojím lidem ze SPOLEČENSTVÍ nevěřit, i když tuším, že nemají pravdu.“

Rozevřené Zlaté stránky jalově zívají u písmene P. Heslo POLICIE ČR, jsem si podtrhl tužkou. Někde pod nimi se zbaběle schovává lístek s poznámkou: TRESTNÍ OZNÁMENÍ NA NEZNÁMÉHO PACHATELE.

V jedné povídce Arthura C. Clarka museli tibetští kněží nashromáždit devět miliard božích jmen, aby se dověděli, kdy bude konec světa. Až s obsedantní neodbytností hledám odpověď na otázku, zda-li všech devět miliard Clarkových božích jmen může vyvážit konkrétní násilí páchané na druhém člověku ve jménu byť jediného z nich.

Recenze

Milé/í čtenářky/ři, vážení/é kolegové/yně,

rád bych Vás upozornil na skripta, která stojí za to (hle, jazyk pracuje, ale vy jistě víte - za co stojí, proč bych je jinak doporučoval, že? A: že je doporučuji k přečtení, to snad nemusím říkat, že. Takže to neříkám). Jmenují se (ta skripta, kdo jiný) "**Úvod do psychologie komunikace**", mají podnázev "**Přehled základních přístupů k interpersonální komunikaci**", a napsal je Zbyněk Vybíral, vydalo nakladatelství GAUDEAMUS, působící při Vysoké škole pedagogické v Hradci Králové. Mimochodem: jsou-li všechny publikace tohoto nakladatelství tak sličné, rád bych ještě nějakou viděl!).

Proč si myslím, že přečíst si tato skripta stojí za to? Protože stručně a originálním způsobem otevírají možnost ke kritickému pojmání tématu psychologie komunikace. Jejich struktura tomu přesně odpovídá. Autor nejdříve nabízí pohled na historii - "úsvit" - slovního komunikování. Dozvídáme se o zlatém věku slovních dialogů, které jsou zdrojem západního myšlení. Víte například, co je to eristika? Prozradím jen, že to není nic, co by se týkalo éra ani éry. Vysvětlení najdete na str. 11. Ačkoliv: jistě - na rozdíl ode mne - víte...

Na informaci o počátcích komunikování navazuje část pro začátečníky v oblasti psychologie komunikace. Umožní nám seznámit se se základními definicemi a s vyplývajícími potížemi při komunikování o komunikaci. Seznamuje nás s komunikačním kontextem a kontextovými modalitami, komunikační kompetencí, interakcemi, intencí, recepcí, stereotypy v dyadické komunikaci a druhy interpersonální komunikace (které pro mne trochu nelogicky tuto část pro začátečníky uzavírají, já bych jimi začal).

Poté se autor zabývá analýzou slovní komunikace. Tu začíná základními tezemi (tak bych začal i já), popisem vývoje slovního komunikování, jeho formami - dialogem, rozhovorem, konverzací, schématem komunikačního aktu. Navazuje tématem nadmíru zajímavým: pozitivní komunikací (zde jsem čekal od autora kousavější vyjádření, jsou známy jeho - mezi požitkáři ceněné - úvahy o postmodernismu). Vybírá ještě další pojmy, z nichž vypichuji "Sexistickou mluvu", ze které jsem se poučil při volbě oslovení této své zprávy, dámové/y a páni/ové. O "sexistické mluvě" jsem nevěděl ani poté, co jsem si o sexismu přečetl článek téhož autora v časopise Betty. Tato část končí tématem vskutku aktuálním: "Slovní komunikování a internet". Autor tuto část nabízí jako inspiraci pro seminární diskusi či esej. Představil jsem si, jak se internetem šíří kupříkladu následující citát: "Nemám kam napřít život - a tak se mi vráží do myšlení" (A. Platonov). Můj vymyšlený čtenář internetu, který na obrazovce, v níž ústí "internetová dálnice", jako plachtař vyhledává vlny slov, aktuálně v něm hnězdících, čte: "Život se vráží". A říká si: "Musím jít večer". A jde vrazit 2 vejce na pánev. Ale... ale třeba je to úplně jinak (i když těch variací v internetu se nabízí velmi mnoho)...

No - a po intermezzu internetu přichází zase věda: "Deskriptivní a srovnávací teorie

nonverbální komunikace". Je to kapitola, která mne potěšila. Po popisu - pardon: deskripci - základních tezí nonverbální komunikace se autor zabývá spekulacemi, které se podle něho (i podle mne) objevují v mnoha populárních knihách o nonverbální komunikaci. Těší mě, že Vybíral vybírá kriticky citace o "zaručených" nonverbálních signálech, které údajně z 93% ovlivňují působení zprávy. I mezi námi, terapeuti, se tu a tam objevují přesvědčení, že důležitější součástí zprávy je to, zda si klient mne ucho, než to, co říká. Měli bychom si občas připomenout, že je důležité nejen vidět - ale také slyšet. Slyšet! Že klient si může ucho mnout třeba proto, že jej svědčí - a ne proto, že by byl nervozní (Khelerová) či že by špatně slyšel (Bierach) anebo že by skrýval, že lže (Lewis) či že prostě nechce poslouchat (Thiel). Tomu; abychom naslouchali, nás tato část Vybíralovy práce potřebně vybízí... I s popisem psychologických rizik, které takové populární knížky o nonverbální komunikaci mohou přinést. Přiznám se, že by stálo za to (nechť je to podnět pro studenty Zbyňka Vybírala) vymyslet situace, vznikající poté, co se čtenář zcela identifikuje s názorem autora takové knihy o nonverbální komunikaci. Již vidím jednoho z nich - hrozně jej svědčí ucho, ale nechce, abych si myslel, že prohnal lže (jak se dočetl v takové knížce). Hádejte, co udělá...

Po tomto osvěžujícím vstupu přichází informativní část: o Rogersově přístupu, o přístupech systémových, o komunikaci vycházející z neurolingvistického programování, z pohledu teorie her a podle transakční analýzy. Přínosné je zařazení tématu komunikace z hlediska psychologie zdraví, "komunikace funkční", kde autorem shrnuté poznatky mohou studentům sloužit jako stručný a inspirace nabízející návod ke zdravému komunikování se sebou, druhými lidmi a se světem. Můžeme si položit otázku, je-li možné zdravě komunikovat v "nezdravé" společnosti - a kde vlastně ono "zdraví" začíná. A je-li komunikace tou cestou - či prostředkem? - ke katarzi... Hned další část knihy - o asertivitě - může na předcházející otázky navázat řadou dalších otázek - i pochybností. A to i s nabídkou Frýbovou, přinášející k nám abhidhammický trénink, přispívající ke kultivaci přátelství...

Na tuto část pak navazuje kapitola o základních pojmech pro pokročilé. Ta nás seznamuje již se speciálními pojmy v teorii psychologie komunikace - jako např. komunikační manévr, diskvalifikování, mystifikace, implikace či "zašpiněná data". Vše stručně, jasně a s odkazem na literaturu (kde chybí snad jen na str. 89 citovaný Balcar). Občas bych s autorem polemizoval, ale zároveň mu vyjadřoval poděkování za to, jak dokázal na malé ploše nabídnout širší možnosti k vlastnímu studiu - a k dialogu. Eris a Filia mají příležitost... Stejně tak další část skript - komunikace s veřejností - nabízí řadu podnětů, z nichž některé (reklama) jsou aktuální.

A poté již skripta dospívají ke svému závěru - k tématu poruch v interpersonální komunikaci. Když jsem tuto část četl, říkal jsem si - coby rutinní terapeut - jak těžké je členit naše akce a reakce a z nich vyplývající komunikaci podle toho, zda jsou "normální" či "patogenní" či "patologické" či jiné ("neurotické", "nepsychotické narcistní", "narcistické", dané "stresem" či "abnormální situací" - jakou může být záplava či rozvádění rodičů). A jak je dobře, že v těchto skriptech autor stručně shrnuje různé diagnózy a škatulky a nabízí je k dalšímu ohledávání...

Plní tím vlastně cíle, které skriptům klade: aby byly nalezištěm, poučením, poměrně

pevným odrazovým můstkem a návnadou k dalšímu studiu. Tím všim skutečně jsou. A protože autor říká, že žádné části skript se nemusím učit zpaměti, je to návnada chutná. Také proto o ní podávám tuto zprávu...

Zdeněk Rieger

Problémy s náhledem morálního vývoje

Z. Vybíral

Knih Horsta Heidbrinka **Psychologie morálního vývoje** (Portál 1997, edice Studium, 176 stran) vzbudí ve čtenáři možná spíše rozpaky a otazníky než bezvýhradné, nadšené či souhlasné přijetí. Pak na tom bude (tento čtenář) obdobně jako já. Některé ze svých námitek zde stručně sdělím:

Tón první kapitoly je žvanivý, žoviální, až se člověk znovu dívá na knihu zepředu, ze zadu a ujišťuje se, zda jde opravdu o titul s aspirací na odbornou literaturu. Druhá kapitola nás záhy oklame již samotným názvem („Morální kazuistiky“): najdeme v ní nekomentované útržky z filosofů, beletrie, denního tisku. Stanovisko autora citelně schází. (Samozřejmě, že je to záměr.)

Ve třetí kapitole je překvapivě vykládán Jean Piaget, ač není tak zcela jasné, proč tak podrobně (strany 28 - 67). Proč výklad Piageta zabere rovnou čtvrtinu spisku? (Vyloženy jsou akomodace a asimilace, stádia vývoje a až poté heteronomní a autonomní morálka.) Vzápětí se titul mění na průvodce teorií jiného autora L. Kohlberga, takže se dá nepřiliš nadneseně říct, že máme v Heidbrinkově případě spíše co do činění s interpretační knihou děl dvou psychologů, než s vlastní monografií.

Ale, koneckonců to nemusí vadit, zvláště, když se knížka pomalu, ale jistě stává zajímavou. Již název 4. kapitoly „Stupně spravedlnosti“ slibuje, že bude nejpodnětnější pasáží. A protože je i nejdelší (50 stran), je nad čím přemýšlet. Nekomentované zlomky situací z úvodu se vracejí, autor je opatrný v jednoznačném zaujímání soudů. Knihu posléze doplní pasáž o „mužské a ženské“ morálce (spíše poplatná módě plus Gilliganové kritika Kohlberga) a kapitola o výchově ke spravedlnosti, pohříchu již příliš stručná, takže jen načrtávající.

Nepsal bych o knize, kdyby přesto nestála za přečtení. Upozorní nás na takové morální problémy, jako „rovnostářský fanatismus“, rozptýlená odpovědnost ve skupině, sociální perspektiva morálky nebo třeba na to, že myšlenková otevřenost, či dokonce nejistota může spíše korelovat s morálkou než pevná přesvědčenost o tom, co je a co není správné (viz strany 108-109). Vůbec závěr 4. kapitoly je myšlenkově a názorově nejpodnětnější. Včetně Heidbrinkova názoru, že člověk „jen těžko může vědomě klamat sám sebe“!?!

V knize chybí rovněž (a to velmi citelně!) propojení morálky a společensko-

politické dimenze člověka. Jediná zmínka o realitách z bývalé NDR nestačí, je nesystematická a nezasazená. Heidbrinkův člověk je tak „jen“ člověkem intrapsychickým a interpersonálním, nikoliv individuem politickým. Jak však chcete pochopit morálku (či amoralnost) - a to v jakékoliv době - bez tohoto zřetele a zařazení?

Recenzovaný titul ze záslužné produkce Portálu ukazuje na Achillovu patu podobných knih. Zatímco kritéria čtivosti, zaujetí a srozumitelného (čti ovšem také: povrchního, ledabylého) nadhození problémů splní - a tím naplní požadavek na „populární“ příručky, „odskáče“ to na raněné noze serióznost, odbornost a hloubka pojednání. Na skutečný náhled na náš morální vývoj si tedy musíme počkat.

Z dopisů:

Je pro mě teď zajímavé (a řada příspěvků v čísle 28 se o to otřela), jak se těžce vyrovnáváme s představou, že jiné by mohlo být stejně dobré jako to naše. Futrálem této těžkosti zdá se mi být článek Evžena Kloučka. Jak já nemám ráda dikci, kterou vyvinuli komunisté (možná, že už někdo před nimi, ale to jsem ještě nebyla na světě): „Jsou mezi námi tací...“ - Napadala mě nad tím řada věcí, včetně toho, jak sami analytikoové označují za apoštoly psychoanalýzy ty, kteří se sami dostatečně neproanalyzovali.

Bohumila Baštecká (v Praze, 11. 8.)

Přemýšlím nad samotným názvem KONFRONTACE a jako podtitul mi napadá: křižovatky, brány, mosty (setkávání, otevření se, sblížení).

Karel Hlavatý (12. 7.)

Minirecenze

Anselm Grün

Bud' dobrý sám k sobě

Autorem je benediktinský mnich, který rozebírá dva póly vztahu člověka k sobě samému: mezi tvrdostí a bezvýhodným hledáním. Provádí nás příčinami tvrdosti k sobě, násilím, na 76 stranách rozebírá rigorismus (přísné pojmání mravních předpisů) a milosrdenství.

Josef Král

Střemhlavý let v kleci

Podtitul „Pokus o hledání vlastní identity a hovory s Bohumilem Hrabalem“ napovídá, že kniha nemusí být neúžitečná pro psychoterapeuta. Na 156 stranách prostřednictvím slov i grafik hledáme s autorem jeho mrtvou sestru. „Introspektivním psaním jsem v roce 1979 začal objevovat sebe... vím, že upřímnost není kvalitou. Jedni ji považují za nahotu na veřejnosti, druzí za pomluvu. Přesto jsem psát nepřestal...“ Kniha vyšla ve dvou stech číslováných výtiscích.

Růžena Vacková

Ticho s ozvěnami

Dopisy z vězení z let 1952-1967. Vězení, kasárna, socialistická psychiatrická léčebna..., místa deformování lidské duše. Máme možnost vidět svět za míř-žemi očima ženy: „Bída celého světa je v polovzdělanosti a v neuznávání zdravého rozumu. Je to samá konstrukce na konstrukci, vývody z klamných předpokladů, premis, z neověřených nebo zastaralých vědeckých názorů...“ Další myšlenka R.V.: „...odbytí první bolesti člověka a jednu ze zásadních bolestí, která ale vede k dokonalosti: bolest, že nejsi středem světa, že jsi omezen podílem s druhým člověkem a těžkým poznáním, že láska je dělitelná a že je nutno ji sdílet.“

Karel Hlavatý

ad) Pod čarou (v minulém čísle)

Rád bych, kdyby se podařilo připomenout to,

co píše značka „zvi“ (kdo to asi bude?) ve svých poznámkách v rubrice „Pod čarou“ - myslím tím upozornění na články o „hypnoanalýze“ a „regresivní terapii“ (minulé Konfrontace č. 28, str. 42-43). Myslím si, že je potřeba zabývat se více těmito směry, které samy sebe řadí mezi psychoterapii. Co když, proboha, mají pravdu! Podrobit se takové kúře a mít vše srovnané... to je lákavá představa! Třeba poznám, že jsem byl v minulém životě pištcem a milujícím páničkem černého kokršpaněla, jímž ve skutečnosti byl v jednom z předcházejících životů prof. Stanislav Kratochvíl. Proč právě on? Protože by vysoce stouplo moje sebevědomí, což by se pak po takové terapii odrazilo v mém současném životě absolutní duševní pohodou - nemluvě o tom, že bych coby ten pištec svůj péči připravil milovaného pejska na to, co dokázal (vlastně i beze mne - ale kdo ví?!) v životě současném. A proč si představuji, že by Standa mohl být v jednom ze svých minulých životů černým kokršpanělem? Protože černá je elegantní, Kokři jsou moudří a Španělé milují tanec. A to je mimo jiné celý On! Teď to vypadá, že si dělám legraci, ale myslím zcela vážně to, že bychom se měli zamyslet sami nad sebou a zvážít, zda bychom neměli nechat psychoterapii těm skutečně účinným postupům, abychom nekomplikovali situaci duševně nemocného (a tedy ani svojí)... Tak, jak se na to ptá citovaný představitel jednoho z uváděných směrů... Takže: příště, prosím, toto téma nedávat pod čáru - ale naopak: vysoko, vysoko nad ni...

Zdeněk Rieger

Reaguji na jednu z Tvých poznámek Pod čarou (Konfrontace 2/97) o nabídkách dr. Rheinwaldové. Napadlo mne, že by možná v Konfrontacích mohlo čas od času být nějaké „okénko“, kde by představitelé směrů mimo oficiální proudy psychoterapie mohli prezentovat své názory a práci před odbornou veřejností a případně svá stanoviska obhájit. Docela by mne zajímalo, zda by takovou nabídku přijali a byla bych velmi zvědavá, jak by v takové konfrontaci obstáli.

Lenka Šimková

Příloha

Dopis z Prahy, aneb kaleidoskop vzpomínek, věnovaný Stanislavu Kratochvílovi

Milý Stando,

tak už máš zase narozeniny. A opět kulaté. Vždyť je to tak ztřeštěně nedávno, co jsme spolu v Minneapolis, trochu v rozpacích, mluvili o Tvých přicházejících šedesátých kulatinách, tehdy, kdy já, bláhovec, byl ve světě v naivní víře, že snad ještě něco doženu, když se vydám, téměř padesátiletý, na zkušenou a vyučenou. Za vyučenou jsem dostal, což o to, ale to teď není podstatné. Time is running so fast... Ten čas tak letí... Jak to, že, Stando, i pro Tebe?! Sakra. Pak, že je prý život spravedlivý. Vždyť těm několika rollandovským dobrým lidem, kteří ještě žijí, a ke kterým Ty nesporně patříš, těm by přece Bůh měl měřit jiným metrem, těm stále zřídka se vyskytujícím jedincům by měl život utíkat pomaleji, bylo by to ku prospěchu lidem i věcem tohoto světa. Ono to tak mezitím není a tak mám já, obyčejný nervní, úzkostný a zlobivý člověk, další dobrý důvod k zatrpklé nespokojenosti.

No, to jsem tomu dal. Takhle se přece nepíše dobře míněná, přátelská a záslužně oslavná řeč vyjimečnému člověku k životnímu jubileu. Jak se vlastně ale má psát? Hlavou, či srdcem? Obojím? Neumím předložit svou gratulační řeč dost vznešeně, neumím latinsky, abych mohl okořenit své psaní povzbuzujícími pozdravy jubilantovi a neumím přiměřeně lichotit tak, aby to bylo společensky přijatelné a současně stravitelné pro přítele. I to jsou možná důvody, proč jsem se tak dlouho trápil s tím, jak o Tobě, Stando, napsat do Konfrontací, což jsem rád a dobrovolně přislíbil, jak o Tobě najít ta pravá slova a formulace, které by Tě ocenily, vyjádřily můj respekt k Tobě, a přitom nezněly trapně formálně a nedělaly z Tebe mumii dokonalosti, již je třeba se klanět. Řešení v mé hlavě dlouho nepřicházelo, pořád mi to nešlo nijak vymyslet, řadu týdnů jsem si vůbec nevěděl rady, až jsem prošvihnul (jako obvykle) téměř všechny tolerovatelné termíny, pokazil si (zčásti) dovolenou pocity viny, že pořád nic napsat neumím, a korunu všemu nasadilo po návratu domů několik Tvých stručných vět, že právě taky má slova v Konfrontaci by Ti k narozeninám udělala radost. To už se stal úkol pro mne tak zavazujícím, že mi přerostl zcela přes hlavu a byl nejvyšší čas k takové míře nespokojenosti, jež mne obvykle vydráždí k produkci. Kupodivu jsem se, milý Stando, vůbec nenaštval na Tebe, ale jen a jen na sebe, což už je samo o sobě důkazem Tvého univerzálně humanizujícího vlivu. Polidštuješ dokonce i mne!

Takže je jasné, že je třeba psát a je o čem. Dnes ráno jsem se pak probudil a bylo zde řešení: vždyť já Ti vlastně musím napsat dopis! Žádný článek, žádnou odpověď na anketní otázky, prostě dopis. Dopis přítele příteli, dopis žáka učiteli, dopis člověka vděčného za vzájemné životní setkání, můj dopis Tobě. Tak, jak jsem Ti před pár lety psával z Minneapolis, jenže teď to bude z Prahy. Kdo chce, ať to čte, pokud se Zbyněk Vybíral rozhodne můj výtvar publikovat.

Doufám, že nepobouřím čtenáře tím, že psaní bude nejen o Tobě - jubilantovi, ale že se do něj také poněkud promítnu sám. Pokusím se totiž trochu popisovat historii mého vztahování se k Tobě a mám ušlechtilý záměr dát vyniknout Tvým ctnostem právě v kontrastu s mými přizemními nedokonalostmi. Tak tedy do toho.

Vzpomínám si, že mé první, zatím neosobní setkání s Tebou se odehrálo koncem šedesátých let, kdy se mi dostala do rukou Tvá dvoudílná skriptá o psychoterapii, vydaná brněnskou universitou. S překvapením jsem tehdy, ještě jako student, četl text, který byl ucelený, dobře zorganizovaný, dával smysl a byl srozumitelný! Přítom byl pořad o psychologii. Nebyvalé! Tvůj text byl navíc apolitický, což nebylo tehdy vůbec samozřejmostí a dovolil sis v něm vyjadřovat své vlastní odborné i lidské postoje a hodnocení, což bylo pro většinu jiných, přeopatrných autorů v jejich psychologických materiálech nepředstavitelné. Nejenže jsi zaujímal inteligentní kritická stanoviska a netajil ses vlastními preferencemi, ale Tys dokonce zařadil Pavlovovy konjunkturní a ideologické nohsledy svým vyjádřením na patřičné místo. Tvůj text měl v sobě dokonce nádech emocionality a zápalu, byl čtivý! Jak sympatické a svůdné. Až do setkání s Tvými knihami jsem se domníval, že znakem psychologické odbornosti a vědeckosti je jejich nesrozumitelná překomplikovanost, těžko představitelná použitelnost a nudnost. Tedy jakási totální akademická sterilita, na niž v té době upozorňovali psychologové v USA v rámci humanis-tického hnutí. Tak mne napadá, jestli jsi je taky, Stando, při Tvé tehdejší návštěvě USA nějak podstatně neovlivnil. Na rozdíl od mnoha humanistických psychologů, Ty totiž jejich postuláty naplňuješ svým lidským počináním, zatímco oni je mnozí pouze - i když hezky - formulují. Možná je opravdu opisovali i z Tvého chování a žití. Ale zpět k setkání s Tvými knihami, které bylo pro mne, coby pro studenta, tehdy tak překvapující a šokující, že jsem se konečně rozhodnul, že asi na studium psychologie přece jen budu stačit, že je dokončím a že to snad bude moci i k něčemu dobrému být. A tak si dnes uvědomuji, že už tehdy jsem z našeho, i když zatím neosobního setkání, odcházel povzbuzen a ve své sebedůvěře posílněn! To jsem ještě netušil, že se mi to bude s Tebou dít s takřka železnou pravidelností a že jde vlastně o Tvou základní interpersonální charakteristiku a kvalitu: povzbuzovat druhé, činit je - byť jen nakrátko - lepšími.

Mé druhé setkání s Tebou bylo opět ještě neosobní. Sešel jsem se začátkem 70. let na nějaké psychologické konferenci s jedním z Tvých bývalých studentů či

studentek, už si ani nepamatují, kdo to vlastně byl, a ten člověk o Tobě v rámci společenského flachání a pomlouvání tehdy vyprávěl historky, znějící vesměs jako sympatické, vtípné nadsázky. Tradovalo se prý o Tobě, že máš v kroměřížské léčebně k dispozici asi 7 místností, propojených vzájemně dveřmi, pracuješ naráz ve všech z nich, neboť v první děláš testové vyšetření pacienta, ve druhé konzultuješ se studentem diplomovku, ve třetí studuješ a čtyřmi různými pastelkami podtrháváš nejnovější zahraniční časopis, ve čtvrté diktuješ jedné sekretářce knihu nebo článek, v páté diktuješ další sekretářce závěrečnou zprávu o vyšetření pacienta, v šesté dáváš metodické pokyny statistikovi ke zpracování výsledků výzkumu a v sedmé máš pacientku v hypnóze. Teď si nejsem jist, jestli nebyla legenda dokonce o místnostech osmi a v té osmé jsi se možná měl dvořit nějaké kolegyni lékařce. To už taky ale může být moje fantazie. Ten člověk o tobě mluvil s respektem a vlídně, protože říkal, že trpíš jen hypomanií. Když jsem si nastudoval, co to ta hypomanie je, nerozuměl jsem jen tomu, proč bys tím měl trpět a začal jsem Ti tiše závidět. Taky jsem začal chápat podstatu psychopatologické terminologie jako přeznačkovávání něčeho, čeho se nám samotným nedostává, směrem do negativna. Jako právě pracovitosti, čínorodosti a výkonnosti do hypomanie. Horší to bylo s mým pokusem se s Tebou na dálku identifikovat. Když jsme se pokoušeli se svým tehdejším přítelem a kolegou Jurášem na bratislavské dětské psychologické klinice hrát na Kratochvíla (místností tam v šedesátých letech bylo dost i neobsazených), nedopadalo to nejlépe, i když nám nadšení pobíhat od dveří ke dveřím nechybělo. Většinou jsme skončili neproduktivně někde mezi pracovnými, eventuelně i v hospodě, pláňným žvaněním a haněním věd psychologických, a musím se přiznat, že některé z tehdejších svých úkolů a předsevzetí jsem nesplnil dodnes. Už tehdy jsem se zkrátka musel smířit s bolestným poznáním, že výkonově Kratochvílem nikdy nebudu.

Docela obtížně se mi vzpomíná, kde jsem se, Stando, s Tebou sešel poprvé osobně. Víím, že jsem naslouchal Tvému zajímavému a vášnivému vyprávění o Tvém pobytu v USA, když jsi jej prezentoval začátkem 70. let na bratislavském Výzkumném ústavu dětské psychologie a patopsychologie, určitě jsem slyšel několik Tvých dalších referátů na různých konferencích. Psychoterapeutických Luhačovic jsem se zúčastnil poprvé v r. 1974 a tam jsem si ověřil, že legendy o tvém čínorodě organizačním pobíhání mezi místnostmi vůbec nepřeháněly. Závidělné vždy bylo, že jsi dokázal i při svých sebekrátsích vstupech vnést do probíhajících akcí podstatný a smysluplný příspěvek a obohatit je.

V 75. a 76. roce jsem se v Tvém kroměřížském kurze vyučil hypnóze a autogennímu tréninku, přičemž v tom úvodním běhu jsem měl možnost oceňovat Tvoji tréninkovou didaktičnost při přímém vedení. Nevím, jak je vůbec možné, že Tvůj příliš rychlý, chvílemi dýchavičný, a občas jakoby mutující hlasový projev, působil na Tebou hypnotizované subjekty tak sugestivně, ale viděl jsem to příliš mockrát na vlastní oči a slyšel jsem vyjádřit se příliš velkou řadou Tvých pacientek a kolegů na to,

abych si to ulehčil hypotézou, že šlo jen o Tebou „ukecaná media“. A to nemluvim o našem společném příteli a Tvém veleúspěšném žákovi Petru Hájkovi, který zde u mne v kanceláři před dvěma dny, cestou do domovské Británie, po přečtení výzvy Konfrontaci k odpovědi na anketní otázku č. 1 - „Co se vám vybaví, jako první, když se řekne prof. Kratochvíl?“ začal rychle skřehotavě odříkávat: „...uvolňujete se víc a víc, padá na vás únava, víčka těžknou, oči se vám zavírají...“ a zvládl doslova téměř celou instrukci k hypnóze tak, jak jsi to jeho i nás před několika desítkami let učil. Myslím, že Petr se už tou pouhou vzpomínkou uvedl do lehčího stavu aktivní hypnózy a ilustroval trvalost výsledků tvých didaktických výukových metod. Sám si ještě vzpomínám na ostudu, kterou jsem při své účasti na prvním hypnotickém kurzu ztropil, když jsem z nějakých nejasných, nejspíše psychopatologických důvodů odešel z výuky uprostřed úvodní skupinové hypnotizace, kterou s námi dělal M. Svoboda. Víím, že z toho byl trochu poprask na Vašem lektorském sezení, někdo prý řekl, že něco tak nehorázného se Vám ještě nestalo, víím, že jste mluvili o mém postihu, neznám detaily a nevím přesně, co všechno jste zvažovali, ale jsem si zcela jist, že Ty ses mne zastal a myslím, že ses nesouhlasil s případným radikálním řešením. Zachránil jsi tak mou přízeň hypnóze. Ne, že by to potřebovala hypnóza coby terapeutická metoda, ale já jsem tak ve své pozdější praxi mohl pomoci několika klientům právě díky tomu, co jsem se o hypnóze při tvém vedení i občasných pozdějších konzultacích naučil.

Tvou perfektní práci s odbornou literaturou musí, Stando, obdivovat každý, myslím, že je skutečně na světě málo lidí, kteří by měli takový přehled v oboru a uměli psát tak skvěle integrující a přehledné učebnice. Potvrdil mi to i Jiří Diamant, žijící od 60. let v Holandsku, je to názor Petra Hájka i jiných lidí, kteří jsou podobně dobře orientováni ve světové literatuře. Ověřil jsem si to i v USA, kde jsem absolvoval Tvou hodinovou přednášku o hypnóze pro minnesotskou hypnoterapeutickou společnost a byl jsem svědkem toho, jak byli američtí kolegové závistivě zaskočeni Tvým přehledem. Byl jsem na tebe tehdy ještě dlouho pyšný, když mi pár z nich později řeklo, že by nikdy nevěřili, že se mohou dát v tak krátkém čase poučit o tak mnohém a to ještě převážně z americké literatury. Tvoje schopnost postihnout v odborných textech to podstatné, vyhmátnout jádro a prezentovat ho stručně a přehledně, je příslovecná. Sám jsem se na tebe skoro zlobil, když jsem si koncem 70. let přečetl Tvoji recenzi o referátech psychoterapeutické konference, včetně mého, který se mi celkem vyvedl a měl pozitivní ohlas. Ve Tvé recenzi jsi totiž tak perfektně vystihnul na třech řádcích podstatu mé několikátýdenní práce a sedmistránkového textu, že jsem si jednoduše pomyslel, že by bylo užitečnější nechat v psychoterapii všechno prostě na Tebe a navíc mne jednu chvíli napadlo, že až díky tvé recenzi jsem konečně přesně pochopil, co jsem to vlastně chtěl svým „slavným“ referátem říci. No a snad uznáš, že to už je přece jen obdivuhodné, bez ohledu na Tvoji skromnost.

V 80. letech se mi podařilo s několika přáteli zorganizovat zajímavou, tzv. Stupavskou výcvikovou komunitu skupinové psychoterapie v rámci subsystému SUR a napadlo mne tehdy, abys ji vedl napůl Ty a napůl Jaroslav Skála. Bylo skvělé, že jste oba přistoupili na spolupráci, která nejen, že zvýšila prestiž komunity, ale dala jí neopakovatelnou kvalitu. Měli jsme tak, jak my lektori, tak vesměs skvělí účastníci výcviku, možnost několik let pracovat pod vedením dvou značně rozdílných, nicméně těch nejčelnějších představitelů tehdy ještě československé skupinové psychoterapie. Snažil jsem se od Tebe stále ještě něco naučit, obdivoval jsem Tvou neutuchající energii, schopnost stimulovat skupinovou práci, strhnout komunitu k práci a rozehrát ji. Ne nadarmo jsi každé týdeni „soustředění“, „rozjžděl“ Ty, zatímco Jaroslav usedal k vedení až po první půli týdne. Je pravdou, že někdy tvá přemíra energie zapůsobila poněkud zvláště, jako když jsi třeba dokázal přesvědčit komunitu o nutnosti využít překrásné přírody kolem nás k vážné turistice. Nedal ses zviklat, že by to mohlo být na úkor výcvikové práce, zorganizoval jsi členy komunity do několika výkonostních skupin podle tělesných ukazatelů a ne výcvikových či skupinově dynamických záměrů, a s nejvýkonnější skupinou se Ti podařilo prolétnout kratochvílovským tempem, tedy skoro tryskem, téměř celým Slovenským rájem, v neuvěřitelném jediném odpoledni. Co na tom, že jsme našeho milého přítele Slávka Hubálka, tehdy právě po nemoci přecenivšího své fyzické síly, co na tom, že jsme jej dotáhli do „cíle“ polomrtvého? Skupinu dokázal vést neopakovatelně dobře i nadále, jen má mozkové temno o jednom odpoledni a kdoví, jak moc má dodnes Slovenský ráj rád. Vrtá mi hlavou, jak je možné, že dokážeš být tak moc výkonově orientován a přitom neztrácet ze zřetele mezilidské vztahy a být tolik zaměřen na lidi, vést je, povzbuzovat a při tom všem si pořád, až snad hedonisticky mezilidsky užívat. Jak to děláš? Žeby přece jen ta hypomanie?

Ve Stupavské komunitě jsi projevil jeden pozoruhodný fenomén při supervizi. Zatímco Jaroslav Skála poctivě vysedával na celých skupinových sezeních, mnohdy v jedné skupině i celý den, aby mohl lektorům v promyšlených kapkách odměřit svou střízlivě formulovanou zpětnou informaci, Tys prolétnul všemi třemi skupinami jako uragan, zachytil v každé 10 až 15 minut skupinového dění a ponechal nás svým výcvikovým osudům a ve shovívavém postoji ke Tvé „netrpělivosti“. Jaký pak ale byl můj šok, když jsi vždycky večer při lektorském sezení odevzdal každému z vedoucích skupin několik stran hustého strojopisu, kde jsi s perfektní metodologickou utřídností popsal nejen to, co se ve skupinách dělo a jaké jsou možné interpretační pohledy, ale navíc jsi všechny tři skupiny srovnal ve stylu vedení, kohezi, skupinových rolích a dalších aspektech skupinové dynamiky. Většinou jsem s Tvými pohledy i závěry musel souhlasit a někdy jsem si dokonce žárlivě uvědomil, že až po přečtení Tvého popisu mi ledacos o mé vlastní skupině došlo. Nevím, jak je to možné, nevím, jaks to dokázal, ale dodnes mám Tvé popisy uloženy a kdybych byl pracovitější, mohl bych z nich udělat knížku. Poslouchej, Stando, nestihnul jsi Ty náhodou při vedení našich komunit ještě sepsat některou z Tvých perfektních knih nebo učebnic?

V té souvislosti se mi vybavuje docela živý obrázek malého venkovského koupaliště na východním Slovensku, kde se povalují opalující se občané, mládež skáče do vody, sem tam někdo plave, pár skupinek pinká s volejbalovými míči, prostě klasická parná letní idylka, až na to, že nad ní trůní postava muže v plavkách, který sedí v kempinkovém křesílku a na obdobném stolíku má rozdělaný slavný starý psací stroj z Kroměříže a mlátí do něj ostošest. Obrázek do Menzelova filmu. Nevím, co všechno jsi, Stando, tehdy stihnul na tom koupališti napsat, ale podle rámusu psacího stroje, který byl přerušován vždy jen na chvíli, kdy ses rozhodnul zahrát si volejbal, házet létajícím diskem, nebo skočit se namočit do vody, podle trvání toho rámusu muselo být napsaného textu docela dost. Bylo to v 80. letech v Jasově, kde jsme v létě i s Karlem Balcarem a dalšími přáteli začínali náš pět let za sebou jdoucí, vždy jednojdenní letní výukový program pro východoslovenské manželské poradce, který tehdy dokázal zorganizovat kontroverzní Štefan Hudák. I tam se mi s Tebou spolupracovalo skvěle a myslím, že tam někde jsem se díky Tobě konečně učil více spolupracovat než rivalizovat. Mám taky na onen jasovský týden i velmi osobní vzpomínku, kdy jsem byl, díky své nepozornosti okraden o docela podstatnou finanční částku, bylo to nemilé i proto, že jsem tam byl i se svými dětmi, a byls to ty, kdo mi dokázal velmi přirozeně a solidárně nabídnout určitou částku jako výpomoc. Docela mi bylo stydno, ale je pravdou, že to dokázal tak přirozeně, že jsem Ti dodnes vděčen a stále se cítím být tvým dlužníkem neneuroticky a nekompulzivně. Je také ale pravdou, že Ti dlužím hlavně úplně podstatnější věci, nežli peníze. Navíc mne napadá, že ona naše mezilidská událost dokázala, že jsi člověkem, který umí druhé obdarovávat i doslova. Děkuji Ti, Stando. Obdivuji, jak jsi vždy zacházel s vírou. Nikdy jsi ji nepotřeboval vystavovat. Ani dnes. Nikdy jsi k ní nepotřeboval svádět. Je tvým vnitřním, intimním světlem, které slouží Tobě. Zřejmě velmi dobře.

Umiš být dobrým k lidem. Přistupuješ k nim vždy z těch lepších stránek, jakoby sis je „natáčel“ k sobě tou jejich dobrou částí. Akceptuješ je. Všechny, a někdy až moc. Chce se mi zde napsat, žeš byl dokonce milým i k XY, kterou jsme nemohli a nechtěli vystát skoro nikdo. To už by ale byl „gosip“, tedy „drb“. Nikdy však asi nezapomenu na udivený výraz Petra Hájka, když vyprávěl o Tvé úžasné shovívavosti i k jednomu z Tvých šéřů, který Ti řadu let ztěžoval práci stavěním vpravdě bolševických překážek a který svým tupým patolízalstvím a nekonečnou ambiciózností nerefluktujícího blba kazil bez milosti vše kolem sebe. Petr tehdy s děsem v hlase říkal: „on ten Standa nachází omluvy a dobrá slova i o onom šéřovi, on projevuje empatii i k němu a opravdu, bez předstírání, vyjadřuje pochopení, jak to asi ten chudák musí mít těžké a že má taky rodinu, můžeš to, Honzo, pochopit...?“ Ne, asi nemohu, ale tiše obdivuji. I když - na druhé straně - není nakonec správné, aby to takovito kazisvěti těžké měli? V každém případě vnímám i tuto zkušenost jako důkaz nejspíše toho, že Tvoje empatie je Ti, Stando, tak vlastní, že nemůže být naučená a vydřená, Ty ses s ní prostě musel narodit. A na Tobě ji Rogers nejspíš obkoulal a udělal z ní pak svoji veledůležitou terapeutickou proměnou.

Hodně jsi mi také pomohl v mém výzkumném snažení. Inspiroval jsi mne svými vlastními kroměřížskými výzkumy, poskytnul vydatnou konzultativní a metodologickou pomoc a byl jsi v podstatě mým průvodcem. Oponoval jsi mi většinu mých výzkumů z oblasti výcviku ve skupinové psychoterapii a musím říci, že kdyby nebylo Tvého povzbuzování a podpory, asi bych rezignoval na psaní kandidátské práce. Na ni jsi mi nejenže napsal zasvěcený oponentský posudek, ale Tys také jako jediný z oponentů na obhajobu přijel a značně mi pomohl. Zejména tehdy, kdy se na mne jeden vůdčí bratislavský psychoanalyticko-marxistický profesor, známý to probolševický kráglavač, vrhnul z důvodů jasného, mnou vyprovokovaného osobního podráždění, k čemuž mu jako záminka posloužila reálná věta efeméreně-nereálné pražské docentky Syřišřové, která ve svém docela dobře miněném oponentském posudku, když jako obvykle domýšlela důsledky věci a aktů spíše snově nežli reálně, charakterizovala můj výzkum jako pozitivistický, což se dalo v polovině 80. let velmi dobře nepřátelsky použít. Mám takové podezření, že tady jsi mne, Stando, přesně po 10 letech, opět vytahoval za zavřenými dveřmi z bryndy, sice tentokrát zcela jiné, nicméně shodné v tom, že jsem si ji, jako i tenkrát při kroměřížském kurze hypnózy, především sám zavařil. Jsem si jist, že jsi nikdy nebyl servilním ani k lidem, ani k tupému režimu, a že jsi se nikdy neohnul v politických tlacích. I proto si tě mnozí vážíme.

Také nikdy nezapomenu, jak jsi vlídně přijal mou knižičku o výcviku ve skupinové psychoterapii v 82. roce a musím Ti, Stando, dodatečně říci, že Tvá pochvala, několikrát vyslovená i veřejně, mne tehdy hrála asi ze všech nejvíce. Škoda jen, že jsem nepotvrdil behaviorální teorie učení, a ono emocionálně skoro nadprahové posilnění, mne nepřivedlo k větší a snadnější psavosti.

Můj život v Americe začátkem 90. let a jeho souvislost se vztahem k Tobě by mohla být samostatnou kapitolou. Tam jsem si zřetelně uvědomoval, jak jsi se pro mne stal důležitým člověkem, a to nejen profesionálně. Jistě ne náhodou jsem se tehdy v mnoha svých dopisech obracel právě na Tebe. Měl jsem také příležitost Tě mít u sebe jako hosta, kdy jsi s mou rodinou, pronajatým domkem, autem a psem sdílel dva týdny našeho amerického života. Nikdy nezapomenu, jak jsem se ráno ploužival z ložnice v poschodí dolů, kde jsi spával na rozkládací pohodlné posteli, již jsme předtím odebrali pronajatému psovi, já většinou upřímně překvapen tím, jak to, že jsem se pod návašem práce, starostí, stresů a úzkostí doposud neoběsil, zatímco Tys tam v trenýrkách vitálně poskakoval a předváděl udivené Lady (pes - fenka) několikátou řadu podivných prostných, zářil jsi optimismem, velebil slunce, svět a Ameriku a já se zoufale začal ohlížet po nějakém tom provazu, než sis mne všimnul a viáhnuł jsi mne nemilosrdně do skutečně pěkného rána. Když jsem jednou večer, sice znaven, ale rád, že jsem přežil opět další krušný, workoholický den na workoholické sexuologické klinice, zavzpomínal na to, jak moje maminka říkávala, že všude se jí chleba o dvou kůrkách, čímž jsem chtěl smírně obrousit

protikladné projevy našich osobností a vlastně se máminou větou omlouvat za svou přirozenou trudomyslnost, zakontroval jsi po chvíli, zatímco sis na americký plastický chléb patlal nějaký nízkokaloricko-nízkotučný tuk, následující větou: „Honzova maminka sice říkávala, že se chleba jí všude o dvou kůrkách, ale tady v Americe snad chleba ani žádnou kůrku nemá.“ Dodnes se divím, že jsem Tě tehdy, Stando, nezabil. A když jsi to tehdy přežil, nevěda asi vůbec, v jakém nebezpečí ohrožení života jsi byl, tak Ti dnes, Stando, děkuji za Tvůj skvělý smysl pro humor a za to, že jej dokážeš provozovat tak vyjimečně přátelsky.

K americkým vzpomínkám musím přidat ještě jednu, pravděpodobně tu úplně nejpodstatnější. Ty možná, Stando, ani nevíš, jak jsi mi při svém studijně návštěvním pobytu na naší klinice v Minneapolis poskytnul velmi efektivní, krátkou terapeutickou intervenci, za niž Ti budu vždy vděčný. Jak asi víš, Tvá návštěva probíhala v období, které bylo pro mne vlastně nejkritičtější. Bylo to těsně poté, co jsem do USA přivezl svou rodinu, tedy i své dvě dospívající dcery, jejichž příjezd bylo možno jen velmi obtížně klasifikovat jako nadšený, jestli vůbec dobrovolný. Příjezdem rodiny jsem si vlastně uzavřel možnost svůj pobyt v USA vzdát z důvodů jazykové, profesionální, či jiné nedostačivosti, kteroužto alternativu jsem prvních několik měsíců stále nevylučoval. Navíc se příjezdem rodiny rozšířily mé úkoly a má zodpovědnost, takže při Tvém pobytu probíhala právě obtížná adaptační fáze nás všech a já si docela zoufal, kterak sladit nekonečné pracovní nároky kliniky se zařizováním školy pro děti, jejich různých vyšetření, administrativních náležitostí, aid., aid., a to vše samozřejmě s klasickými americkými požadavky na zabezpečování mnohamilových přeprav autem. Není divu, že za takovýchto podmínek jsem byl ještě zranitelnější a náchylnější k nízké frustrační toleranci a různým selháním. Tehdy jsem už také pracoval s jedním ze svých prvních samostatných pacientů, u nichž jsem vedl proces sexuální terapie a jen postupně jsem získával sebedůvěru, že to opravdu půjde pracovat terapeuticky i v amerických sociokulturních podmínkách a s mým jazykovým handicapem. Vzpomínám si, jak jsem jedno úterní odpoledne prezentoval tento případ svému supervizorovi v naději, že sklídím spíše pozitivní komentář. Michael se však pustil v rámci našeho pravidelného supervizního sezení do rozvrátání prezentovaného terapeutického případu s takovou „láskyplnou“ vehemencí, že jsem se nestačil divit. Nebyl agresivní, to je pravda, nevyčítal. S důkladností sobě vlastní však kladl nekonečné množství otázek a zpochybňoval vše tak úspěšně, že jsem odcházel ze supervize zcela zlomen a bez jediné špetky tolik potřebné sebedůvěry. Potřebné tehdy akutně zejména proto, že onen klient už na mne čekal v čekárně, aby se mnou mohl absolvovat své terapeutické sezení za 95 dolarů na hodinu. Já vlezl do své pracovny, klepal se a zcela si zoufal, neodvažuje se klienta zatím zavolat, Myslím, že jsem přemýšlel, nepomohlo-li by mi trochu se vybrečet. A v té chvíli ses, Stando, objevil Ty, běže pravděpodobně z knihovny ke kopírce s balíkem materiálů, které jsi chtěl v tom dnu ještě rozmnožit a nastudovat, zastavil ses, bujaře na mne mrknul a chtěl nejspíš jen něco přátelsky

prohodit. Okamžitě jsem Tě vtáhnul k sobě, požádal o vyslechnutí a stručně jsem na Tebe vyklopil svůj problém, opřel jsem o Tebe svoji zlomenou sebedůvěru v naději, že si aspoň postěžuji. Byl jsi skvělý. Řekl jsi mi něco v tomto duchu: „Honzu, ty přece s takovými klienty roky pracuješ. Máš svůj styl, umíš dělat terapii funkčních sexuálních poruch. Dělej tedy to, co umíš a neboj se to dělat po svém.“ Toto bylo přesně to poselství, jež jsem v té chvíli potřeboval slyšet. Amerika - neamerika. Spontánně jsem se asi narovnal, pozval klienta k sobě a odvedl s ním jedno ze svých nejlepších terapeutických sezení.

Poslední příhoda mimochodem ukazuje onen důležitý rozdíl mezi sebeintelektuálnější přístupem chytrého člověka a schopností projevit navíc citlivost k druhému a k dané situaci. Jsem si téměř jist, že nikdo v Čechách si nemůže ztěžovat, že by se mu od Tebe nedostávalo obého, pokud se s Tebou sešel na své pouti. Hlavy i srdce. To je nejspíše také důvod Vašeho záviděníhodného celoživotního svazku s Vlastou.

Tady se asi můj vzpomínkový kruh může svým způsobem uzavírat. Tvé povzbuzení, Tvá víra v člověka, Tvůj pozitivní přístup k druhým, se schopností najít v každém opravdu to dobré, Tvá produktivita ve výkonech i v mezilidských vztazích, to jsou dary, kterých jsem i já osobně od Tebe dostal opravdu hodně. Snad je neprohospodařím špatně. Bude-li to hrozit, přijdu se za Tebou opět poradit. To Ti, Stando, slibuji.

Tvůj Honza Kožnar

Institut pro systemickou zkušenost
otevřel v roce 1997 v Praze
pro psychology, psychiatry, pedagogy, sociální pracovníky...

NOVĚ KONCIPOVANÝ TŘÍLETÝ VÝCVIK

**v systemickém přístupu ke klientům,
pomáhání a vlastní profesijní roli**

Struktura tříletého výcviku (400 hodin)

18 setkání, cca jednou za 6 týdnů.

Od 3. setkání vždy v mezidobí jeden den samostatné práce v užších skupinách, např. v místních podmínkách určitého regionu.

Výcvik možno ve zdůvodněném případě přerušit, a to maximálně dvakrát. Celková doba přerušení by neměla přesahovat jeden rok. Po přerušení je možno se napojit na nový běh tříletého výcviku.

DALŠÍ INFORMACE

Počet účastníků: 20 - 25

Termín zahájení: 23. 10. 1997 ve 13 hodin

Místo konání: ISZ, Branická 89, Praha 4

Cena výcviku: 18. 000,- Kč (možné splátky)

ZAŘAZENÍ DO VÝCVIKU

Na základě písemné přihlášky (do 31.7. 1997) obdrží uchazeč/ka návrh smlouvy obsahující podrobné informace o výcviku a podmínkách jeho absolvování.

Podmínkou přijetí je podepsaná smlouva, zasláná společně s avizem platby na adresu ISZ, a to nejpozději do 15. 9. 1997.

CERTIFIKÁT O ABSOLVOVÁNÍ VÝCVIKU

Po splnění podmínek absolvent obdrží certifikát, jehož druhá strana obsahuje úhrnný popis absolvovaného programu.

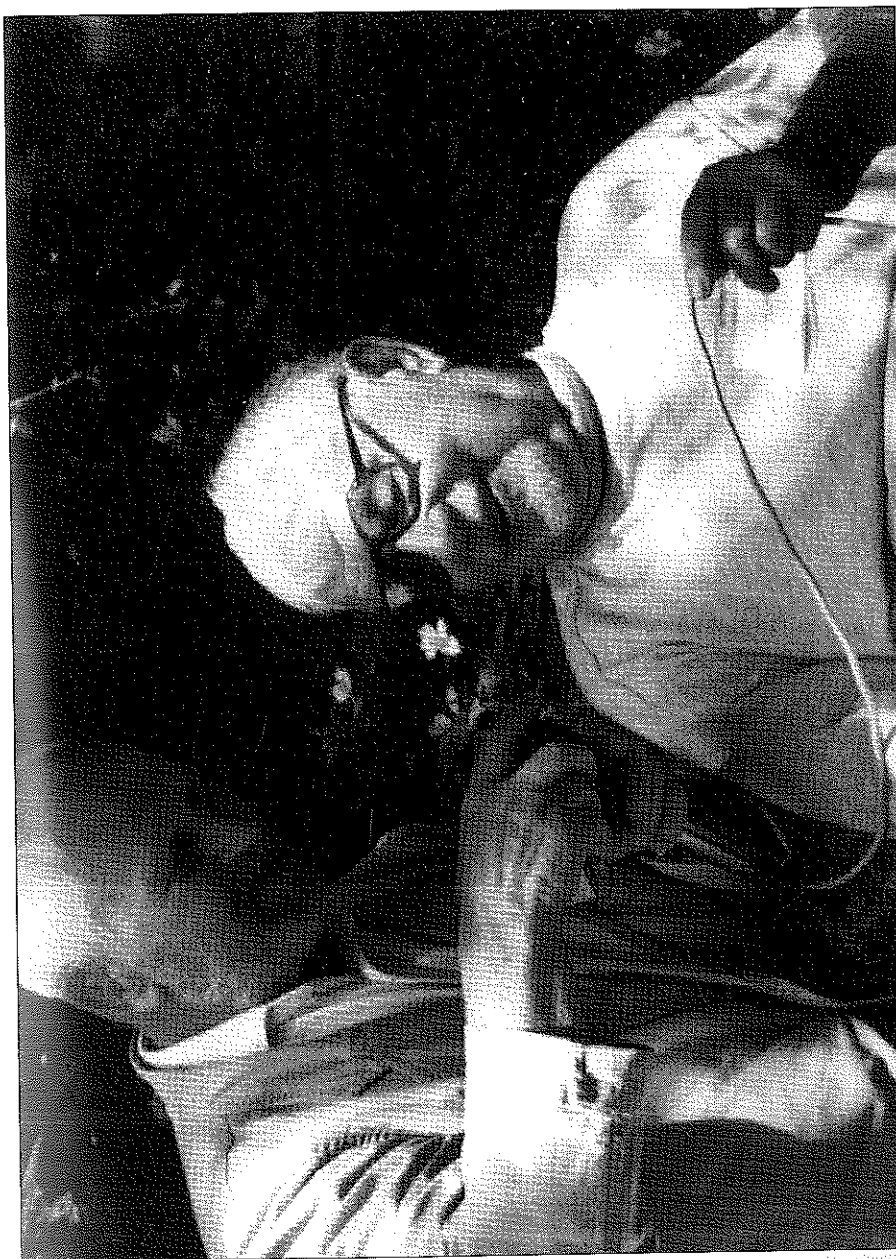
CERTIFIKÁT O SUPERVIZI VLASTNÍ PRAXE

získají navíc ti účastníci, kteří se v průběhu výcviku rozhodnou aspirovat na hodnocení vlastní praxe a její reflexe.

V certifikátu je uveden počet hodin supervize.

VEŠKERÉ DALŠÍ INFORMACE NA ADRESE:

ISZ, Branická 89, 147 00 Praha 4
tel./fax: (02) 46 00 42

Jaroslav Skála a Jaromír Rubeš na Zahradní slavnosti psychoterapeutů v Praze
(Horní Pallata 7. 6. 1997).
Foto: Antonín Šimek